

**ÊBEREU**  
**Yutoéti yonoti xapa jûdeuhiko**  
**hokópotine Jesus**

Enepora koyuhópeti, hara pahúkokono xapákuke ne jûdeu hokópotine Jesus nóvo. Yoko êbereu itukóvomaka po'i íhaxeokonoke ne jûdeuhiko. Ako oxéne véxea yutoxoâti ra koyúhope Êbereu, itea ápe inixoâti itúkeovo yútoe Poulu.

Êno koítoponeovo kotíveti ne jûdeuhiko hokópotine Jesus nóvo vo'oku ínixeá po'ínuhiko jûdeu kuríkeane hókea páhoenoa Itukó'oviti itúkea ya Velho Testamento. Enepone yutoxoâti ne Êbereu, kóhiyana ne hokópotine Jesus, puvâti aúkopeovomo xokóyoke ne kúxoti hó'e, koane itúkeovo énomone íhuipinovo ponópeovohiko nonékuke Itukó'oviti koeku opósikea itúkea.

Enepone yutoxoâti ra koyuhópeti, kouhupu'ikoa itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, koane itúkeovo payásoti ya uhá koêti. Payasóneoxo ya ánjuhiko, koánemaka yane uhá koeti ovoxe Itukó'oviti mekúke, kuteâti Muíse yoko Njózûe, koane payasónemaka yane koati payásotihiko sasedóti xapa jûdeu. Kouhupu'ikoamaka koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti yaneko ivokínovovi Kristu, itúkeovo koati únati yane kúxoti kixovókuti ítukeinoá Itukó'oviti ne xanéhiko mekúke xoko Muíse, enepo inâ porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti. Kúteanemaka koêku ne íparaxoake Kristu ne Itukó'oviti, unatíne yane hó'openohiko koépeuti mekúke, ikó'iparaxokonoke

Itukó'oviti. Ya Êbereu kapitulu 11, koyúhovo koêku ne xâne mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti upánini koítotonovo kotíveti. Yanê'e, enékokonomaka neko êbereuhiko hokópotine Jesus kóxuna'ixeovohiko ikéneke, koane ákoyea kamúya'ika isóneu.

*Payasóne ne Xe'exa Itukó'oviti ya ánjuhiko íhae vanúke ovoxe Itukó'oviti*

<sup>1</sup> Yaneko mekúke, êno yuhó'inoa Itukó'oviti ne voxúnoekene, uti júdeu. Ákomaka tópi kíxoaku Itukó'oviti yúho'ixeahiko, evékinoati yúho xoko porófetahiko.

<sup>2</sup> Itea yara káxehiko símokune úti tumúneke uké'eyea ra mêum, xoko Xe'éxa vekínovi Itukó'oviti yúho'ixeovi. Koati énomone poréxo Itukó'oviti itúkeovo unae uhá koeti koekúti, enepone évekokumaka xunáko inâ itukôa ra vanúke yoko poké'e koane uhá koeti apêti.

<sup>3</sup> Enepone êno hána'iti úhe'ene yoko itípanevo Itukó'oviti, iyúseomaka xoko Kristu. Koati heruherú kixoti Itukó'oviti nê'e. Enepone yúho ne Kristu, koati êno hána'iti xunakóti ovâti, kotiú'ikoti uhá koeti koekúti ovâti ra vanúke koáne ra poké'e ákoinoke itáhinehea. Yoko kousókone ésa'i kotúyopea pahunévoti nê'e, ivátakopo vanúkeke éxopeke Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti.

*Ovoxe Itukó'oviti ne ánjuhiko kene Jesus, koati Xe'exa Itukó'oviti*

<sup>4</sup> Yaneko kousókone hána'iti ítukeinovi ne Xe'exa Itukó'oviti, yupihovó koene itúkeovo koati hána'iti teyonéti yane ánjuhiko. Kúteanemaka koêku ne

îha, yupîhovamaka itúkeovo koati teyonéti ya iha ánjuhiko.

<sup>5</sup> Vo'oku enepone Itukó'oviti, ako ápahuina ánjunahiko kíxone:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkovone yá'a” ako kíxone. *Sâramu 2.7*

Koáne ya po'íke:

“Undímo itúko há'a, kene énomonemo itukóvo nje'éxa” ako ákoe yûho vo'oku ánju. *2 Samuel 7.14*

<sup>6</sup> Koáne yaneko pahukôa Itukó'oviti neko Xe'éxa yara kúveu mêum, enepone apêti tumúneke ápeyea uhá koeti po'ínuhiko koekúti, hara kôe Itukó'oviti vo'ókuke:

“Téyahiko ánju râ'a, kuteâti koeku téyeonuhiko” kôe. *Sâramu 97.7*

<sup>7</sup> Kene vo'ókuke ne ánjuhiko, haramaka koe emó'uke Itukó'oviti:

“Enepone ánjuhiko, ovóxe, kutipasí kíxoahiko Itukó'oviti ihunóvoti yoko irumékoti yúku” kôe. *Sâramu 104.4*

<sup>8</sup> Itea vo'ókuke ne Xe'éxa, hara koêti ne yûho:

“Iti Itukó'oviti, ákomo hunókoku netíxi. Koati ponóvoti ne kixeku netíxi.

<sup>9</sup> Ako omótova yokóvo ne ponóvoti kixovókuti, kene ne váhere kixovókuti, pívoa. Énomone kutí'ino noivókokopiti Yúnae Itukó'oviti, porexópiti koati êno hána'iti elókeko yokóvo ákoti po'ínu eopâti kuteâti” kôe. *Sâramu 45.6-7*

<sup>10</sup> Ina koe'íkomaka:

“Unaém, itíne pahukôa apé kó'iyea ra poké'e. Pe'u veô'u itukoâmaka ne vanúke.

11 Apêtimo uké'eyeakuhiko nê'e. Kene îti, ákomo yuké'eyiku. Ipupá'ixotimo ra poké'e yoko vanúke, kuteâti koeku ákoyea oríko ipúpa'ixea ipovóti.

12 Kuteâti kixókonoku ipovóti itipú'ixokono, énomonemakamo kíxaneyeye ne vanúke yoko poké'e. Koane kuteâti koeku xâne esa'íko ípovo, kúteanemakamo koeku ípokeovomo nekôyo. Itea ákomo ípekapu, epó'oxo ákomo hunókoku ne yápeyi”  
*Sâramu 102.25-27*

13 Ákomaka ópoeha ánjuna kíxone ne Itukó'oviti:  
 “Ívétakapa énjopeke tukú koeti simapúne kaxena mboréxeopikumo itíkivo koati payásoti nâti ya uhá koêti, ínamo ipuyúkexa hivíkuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” ako kíxone xapákuke ánju.  
*Sâramu 110.1*

14 Kutí'ikopoya ne ánjuhiko? Aínovohiko ovoxe Itukó'oviti. Aínovomaka páhoe Itukó'oviti koyonínoati xanénahiko, enepohikone koítovone yonópotimo vanúkeke káxehiko keno'ókoti.

## 2

### *Koati hána'iti kixoku koíteovovi ne Itukó'oviti*

1 Énomoneikopo kónokino kutípeaxo ûti, koane títiu kóyeyea ûti yane kaná'uti koekúti, kámone ûti, maka hákone vitavókea.

2 Koeku kaná'uyea ákoyea ipokoâti neko ihíkauvoti, kûrepo ne ánjuhiko mekúke, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koane koeku ipíhóponeokono neko ákoti hakâ, koáne ne ákoti akutípoa, kuteâti motókeyea kíxeokononeye,

3 ákoxomo oxéne ákoyea vipíhapanakana, enepomo hákoti vitúkoake ne koati hána'iti kixó'oviku Itukó'oviti, porexó'oviti víteova ne pahúnevo ûti.

Énomone neko koyúhoinovike Vúnae Jesus, enepone inúxoti koyuhoâti. Yanê'e, enepohikoneko kamoâti xokóyoke, éxokoveamaka kaná'uko neko emo'úti.

<sup>4</sup> Koánemaka Itukó'oviti, éxokoveamaka itúkeovo koati kaná'uti yúho nekóyohiko, vo'oku poréxea xunáko itúkea koekúti, hoénaxovope itúkeovohiko ovóxe, koane koekútihiko ákoti po'i itukoâti, enepone ákoti tôpi kó'iyevoku iyupánevoti, koane exóneti ikó'iparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kutí'inoke apêti éxone itúkea ítukeke Itukó'oviti, kuteâtimaka isóneunoa koane ahá'inoa Itukó'oviti itúkea.

### *Jesus Kristu Koitóvoviti*

<sup>5</sup> Enepone natíxoku Itukó'oviti vonópokumo káxehiko keno'ókoti, enepone kixínopike úti kó'oyene, haina ánjuhiko poréxo ne Itukó'oviti itúkeovomo pahúkotiya,

<sup>6</sup> itea koatimo xâne pahukóya kuteâti koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Kutí'ikopo ínixe xokóyoke ne xâne, iti Itukó'oviti, puyákinovake yokóvo? Kutí'ikopo ínixe xapákuke, kétarakinoake?”

<sup>7</sup> Inâ itikôa ne xanéhiko yara kúveu mêum, kalíha ikélihuxi ya ánjuhiko, perexoâtimaka itúkeovo ihayú'iuti yoko teyonéti. (Koane peréxoamaka éxea koêku ne uhá koeti po'ínuhiko kóxokeu yara poké'e.)

<sup>8</sup> Uhá koeti koekúti ítike yara kúveu mêum, peréxo itúkeovo xâne exêa koêku” kôe. *Sâramu 8.4-6*

Koeku itúkeovo xâne poréxo Itukó'oviti éxea koêku ne uhá koeti koekúti yara kúveu mêum, ako ápahuina koekúti ákoti exêa koêku. Itea yara koeku

kó'oyene, avo naíxa ûti kó'iyeane ne xâne éxeahiko koêku ne uhá koeti koekúti.

<sup>9</sup> Itea noíxoane ûti ne Jesus ikálihuxopeovo ya ánjuhiko, ya ákoti axu'ína káxe, motovâti ivókinovo uhá koeti xâne ya seánakoake Itukó'oviti, motovâtimaka itúkeovo êno hána'iti teyonéti vo'oku tiveko kixókonoku ivokínovovi.

<sup>10</sup> Yoko Itukó'oviti, enepone pahúkoti ápeyea uhá koeti koekúti, motovâti itúkeovo ikó'itukeune, koati énomone motokêa ímotokenaxea Jesus, évékoati kotívetike, motovâti itúkeovo itoti tarú'uxea uhá koeti koekúti, koeku itúkeovo énomone kousókinovi oxene víteova ne pahúnevo ûti. Yoko kixínoakeneye Itukó'oviti, koati iseópoti ákoti yumaxápu po'ínuhiko xe'éxapo xokóyoke, xoko êno unako kóyeku vanúkeke.

<sup>11</sup> Vo'oku enepone Jesus, enepone kasasá'ikopoti xâne ya pahúnevo, koánemaka ne uhá koeti xâne kasása'iupo, póhutinehiko Há'a. Énomone ákoino teína Jesus íhaxea koati po'ínu neko kasása'iupohiko.

<sup>12</sup> Yoko hara koe emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke:  
 “Ngoyuhó'inoatimo ítike ne mbo'ínuhiko.  
 Imongó'ikopitimo xapa ho'uxínovoti ítike”  
 kêe, koyúhoti koeku yuho Jesus xoko Há'a.  
*Sáramu 22.22*

<sup>13</sup> Ina koemáka po'íke, kixotímaka koeku Itukó'oviti:

“Énomonemo nguvóvo” kêe. *Izâiya 8.17*

Ina koe'íkomaka:

“Anéyem kó'oyene, yóko'ohiko ne kalivôno poréxonuke Itukó'oviti” kêe. *Izâiya 8.18*

<sup>14</sup> Enepone kalivôno, kíxone, koeku itúkeovo xâne apêti mûyo yoko itína, kúteanemaka koeku

Jesus enepo ikútipasikoponovo xâne. Ápe mûyo kuteâti mûyo nekôyohiko, motovâti uké'exopea xunako Ndeâpu, enepone omâti ne pevóti yara kúveu mêum yanekôyoke. Yoko uké'exopane yaneko ivokóvo kuruhúke.

<sup>15</sup> Yanê'e, koítova Jesus ne xanéhiko, enepone uhá koeti kutipasí koeti ákau Satánae koeku ixómoyea pikóhiko ivókeovo.

<sup>16</sup> Koati iyúseoti ákoyea itúkapu ánjuhiko huvó'oxopono ne Xe'exa Itukó'oviti, itea itúkeovo amósenopono Ábraum ne huvó'oxoponone.

<sup>17</sup> Énomoneikopo kónokino eópea Jesus kuteâti veópone, uti po'ínuhiko, ya uhá koeti koekúti, koeku vékea kuteâti vékoku úti. Kó'inokeneye motovâti itúkeovo koati Payásoti Sasedótina úti, koati seánati, motovâtimaka kúveovokono yaneko itúkeaku itukexeake Itukó'oviti, koane motovâti poréxopea ésa'i pahúnevo xanéhiko.

<sup>18</sup> Yoko vo'oku vékeane êno kotíveti koekúti yanekôyoke, koane vo'oku tarú'uxeane neko kotíveti hixópeokonoke, koati motovâti huvó'oxeamaka ne xâne hixopókonotiko kó'oyene, enepohikone vekotí'iko kotívetike koekúti.

### 3

#### *Jesus payasô yane Muíse*

<sup>1</sup> Itínoe mbo'ínu kasása'iupone Itukó'oviti, koane iháxiu yonópeamakamo vanúkeke, itíkinapihi iséneu koêku ne Jesus, enepone Ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u, koáne ne koati Payásoti Sasedóti ya hó'eke úti.

<sup>2</sup> Enepone Jesus, koati kuvovóneti, kousókoati ne páhoenoa Itukó'oviti itúkea, enepone noivókoxoati itúkea ne itukéti, kuteâtimaka koeku itúkeovo kuvovóneti ne Muîse ya kousokea ne ítukexeake Itukó'oviti ya xapákuke xanena Itukó'oviti.

<sup>3</sup> Itea enepone Jesus, koati motokeâti yupíheovo iháyu'ikeokono ya Muîse, kuteâti koeku itúkeovo koexépukoti péti motokêa yupíheovo iháyu'ikeokono yane péti koéxepoe.

<sup>4</sup> Yoko uhá koeti péti, anêko itukoâti. Itea poéhane Itukó'oviti itukôa ne uhá koeti koekúti.

<sup>5</sup> Eneponeko Muîse, koati kuvovóneti ya kousokea ne ítukexeake Itukó'oviti xapákuke xanena Itukó'oviti. Koati únati ovoxe Itukó'oviti nê'e, epó'oxo koeku kó'iyeaneye, koati okovóxinoveati koêku ne koekútihiko koyuhóvotikomo ya káxehiko keno'ókoti.

<sup>6</sup> Kene Kristu, haina pohúneti ovoxéti kuteâti koeku Muîse kousókoti hó'exeekonoke itúkea óvokuke Itukó'oviti, itea koati heu-heú kixoâti Kristu éxea koêku neko óvoku, vo'oku itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti. Yoko utíne neko óvoku Itukó'oviti, éxeake koêku ne Kristu, enepo vatiú'i ikéneke, hákotimaka kamuyá'iko uti visóneu kúxoixea úti, tukú koeti hunókokuke, ne véxone kousokeovomo ya xokóyoke.

*Kíxoaku úti vitóponea ne koati kaná'uti omómikeati pónevike Itukó'oviti*

<sup>7</sup> Énomone kuteâti koeku yúho ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene,

<sup>8</sup> hákonoe ketiú'iki yomíxone, mará'inamo yakútea neko yoxúnoekene oposí'okovoti Itukó'oviti ya



mêum ákoti apêti yaneko kaxénake hixópeokonoku” kôe.

<sup>9</sup> Ina koemáka ne Itukó'oviti:

“Énomone óvoheixo yanekôyo oposí'okovonuhiko ne yoxúnoekene, enepo hixopónuhikomaka, noixoti ngíxoaku ngátarakea kúveu koarenta koeti xoénae.

<sup>10</sup> Vo'oku ákoyea akútiponu neko xanéhiko, ene kutí'ino imaínginovati. Hara ngôe vo'ókuke: ‘Kóyekunehiko pahúkeovo ne isóneu. Ako akáha'a vékea ne mani évengoaku.’

<sup>11</sup> Énomone indúkino yûnzo, koati yuhôti ákotinemo aukápapu ikéne, yaneko ímainginovaku. Hara ngôe vo'ókuke: ‘Ákomo kalíhuina seópea yane mani mboréxoake ómomikopea’ ngoéne” kôe ne Itukó'oviti. *Sâramu 95.7-11*

<sup>12</sup> Yokóhiyanavo itínoe mbo'ínu xoko Kristu, maka hákone koené'eye iséneu, kuteâti váhere isóneu neko yoxúnoekene ákoti akahá'a kutípea Itukó'oviti. Neíxapunoe mará'inamo itévaki ne koati kaná'uti Itukó'oviti akutêa iséneu ne isóneuhiko.

<sup>13</sup> Itea ya koêkuni ké'iyineye, kékunakakanoe ikéneke Kristu, uhá koeti káxe, koeku itúkeovoiko iháxoneti “kó'oyene”, kaxénaiko Itukó'oviti iháxikea xâne hókea. Yákoenenoeye, mará'inamo ava xâne tiú'iti omíxone xepákukeno, aúpu'iu ne váhere kixovókuti.

<sup>14</sup> Vo'oku enepo vikaná'uxaxo ne kúveova ûti tukú koeti hunókokuke, kuteâti kíxoaku kúveova ûti inâ kutipôa ûti, kaha'ínepoatimo ûti ne Kristu natíxokuke.

<sup>15</sup> Yoko énomonemaka kôe emo'u Itukó'oviti, enepone koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki yomíxone, mará'inamo yakútea neko yoxúnoekene oposí'okovo Itukó'oviti mekúke” koêti.

16 Kutí'ikopo neko oposí'okovo Itukó'oviti kameáne emó'u? Hainá'ikopo uhá koêti neko xâne veyópone Muíse ukopêa Ejítu?

17 Kutí'ikopomaka Ímaikinovo ne Itukó'oviti kúveu koarenta koeti xoénae? Hainá'ikopo neko xâne pahúkenavoti, enepohikoneko ivohíkovotimaka yaneko mêum ákoti apêti?

18 Yoko kutí'ikopomaka neko koyúhoino Itukó'oviti ákoyeanemo seápa yane mani poréxoake ómomikopea, yaneko apê yúho, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne? Ako po'ínu kíxone ákoti itukápa neko xanéhiko ákoti akahá'a itúkea ne emo'u Itukó'oviti yanekôyoke.

19 Noíxoaneikopo úti yuvâti ákoinoke seápahiko yane mani poréxokonoke ómomikopea. Koati vo'oku itúkeovohiko xâne ákoti akutípo.

## 4

1 Yoko véxoa ápeyea koati yuhôti, yuho Itukó'oviti ákoti aukápapu ikéne, poréxeamo ne xanéna seópea koane ómomikopea xokóyoke, itea neíxapunoe, mará'inamo âva xepákukenoe ákoti seapáya.

2 Vo'oku ápe koyuhó'inoveati ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, kuteâtimaka koeku koyúhoinokono emo'u Itukó'oviti neko izaraelíta mekúke. Itea koeku íkameokonoahiko, ako itópoinoake vo'oku ákoyea akútípoa.

<sup>3</sup> Kene ûti, uti kutipoâti, vitóponoane ne vómomikopea. Yoko énomonemaka kuteâti yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Yaneko imaínginovahiko, induko koati emo'úti ákoti aukápapu ikéne. Hara ngôe: ‘Ákomo kalíhuina seópea yane mani mboréxoake ómomikopea’ ngôe” koéne ne Itukó'oviti.  
*Sáramu 95.11*

Énomone kôe upánini kousokeovo ukeátine inâ itukôa ra mêum neko mani ómomikopokuhiko kixínoake Itukó'oviti poréxeamo.

<sup>4</sup> Koati usotíne vo'oku ápe yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêku ne sétixope káxe. Hara kôe: “Ya sétixopeke káxe, ómomiko ne Itukó'oviti yane itúkea uhá koeti itukéti úseu” kôe.

<sup>5</sup> Ina koepómakaya: “Ákomo kalíhuina seópeahiko yane mani mboréxoake ómomikopea” kíxoá Itukó'oviti neko izaraelíta.

<sup>6</sup> Ako seápa neko inúxotihiko kamoâti ne únati ihíkavoti emó'uinoá Itukó'oviti yaneko mekúke vo'oku ákoyea akútipoa, itea kóyeane ápeyea po'ínuhiko xâne seopâtimo.

<sup>7</sup> Koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku ixíkopa Itukó'oviti ya yútoeke Ndávi po'i káxe iháxoneti “kó'oyene”. Yoko enepone yútoe Ndávi, koati ênoti xoénae ikénepoke neko inúxoti yuho Itukó'oviti yaneko mekúke, enepo “kó'oyene” kôe. Énomone ne yutoéti koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki yomíxone ákoyea yakútipoa” koêti.

<sup>8</sup> Yoko eneponi itukapu Njozûe porexôa ne koati kaná'uti ómomikopea xanéhiko, ákoni okóyuhopa

Itukó'oviti, ikénepoke kaxéna, ápeyemo ne po'inu káxe koati vómomikopeakumo.

<sup>9</sup> Iyúseoneikopo poréxeakomo Itukó'oviti ne xanéna ómomikopea.

<sup>10</sup> Yoko enepone xâne itopónoati ne poréxoake Itukó'oviti ómomikopea, koati omómikopeatine ne uhá koeti ítuke, kuteâtimaka koeku ómomikopea Itukó'oviti uséxoane neko uhá koeti ítuke mekúke.

<sup>11</sup> Káxunakapuikopo úti, motovâti vitóponea ne pónevike Itukó'oviti vómomikopea, maka hákone itavókoti kuteâti koeku neko xanéhiko mekúke, vo'oku ákoyea itúka neko páhoenoa Itukó'oviti.

<sup>12</sup> Vo'oku enepora emo'u Itukó'oviti, koati xúnati koáne itoa ikó'inamakopea xâne. Heu'íneo xa hána'iti pirítai pi'âti tetúkope. Muhíkova isoneûti visóneuke ákoti po'i exoâti yoko veópone vomíxoneke, yu'óxo. Kuteâti koeku koati heú'iti pirítai itea tetúkea irókokoku koane itóponea kúveuke opêti, énomonemaka koéneye xunáko ne emo'u Itukó'oviti kouhupu'ikea heú koeti koêku ne visóneu yoko vâha.

<sup>13</sup> Ako he'oneôvati ne Itukó'oviti. Uhá koeti koekúti, iyusé kóye xokóyoke. Uhapu'í kóyemaka ne uhá koeti koekúti nonékuke. Yoko uhá koeti úti, konokoâtimo yumópea uti Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo yaneko káxe yuhaikapavine.

*Kóseanavi Jesus, enepone koati payásoti sasedótina úti*

<sup>14</sup> Koeku ápeyema koati payásoti sasedóti oukeke uhá koeti po'ínuhiko sasedóti, enepone Jesus, Xe'exa Itukó'oviti pihópoti vanúkeke, káxunakapuikopo úti kúveova úti.

15 Vo'oku enepone Jesus, hána'iti sasedótina ûti payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti mekúke, koati éxoti kóseanayeovi ya muyá'iko ûti, koáne ya uhá koeti vínixone tiú'iyea, vo'oku veko uhá koeti vékoku ûti nê'e. Hixópokonomaka ya uhá koeti koekúti, itea ako pahúnevo.

16 Hákoikopo teinóvo símea ûti nonékuke, xoko ivátakoku natíxea, koeku itúkeovo hána'iti koseánaviti motovâti kóseanayeovi koane huvó'oxeovi ya koêkuti kónokeaku ûti.

## 5

*Jesus itukóvo sasedótina ûti koati payásoti yane sasedóti mekúke*

1 Uhá koeti koati payásoti sasedóti, koati úkeakune xapákuke po'ínuhiko xâne motovâti inúxinoahiko ikéneke Itukó'oviti. Omínoahiko ikó'iparaxoke Itukó'oviti, koane hó'openo koépeu, ésa'i kotúyopinoa Itukó'oviti ne pahúnevohiko.

2 Enepone muyá'iko xâne ákoti êxa mani nókone kó'iyea ikéneke Itukó'oviti, koáne ne pihohí koêti itavókeati Itukó'oviti, eópamaka sasedóti kuteâti muyá'iko nekôyohiko, vo'oku koatímaka xâne apêti muyá'iko nonékuke Itukó'oviti ne sasedóti.

3 Énomone kónokino koépekea hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ne sasedótihiko, motovâti itúyopea pahúnevo, koánemaka pahúnevo po'ínuhiko xâne.

4 Ako xâne noivókokopovoti itúkeovo sasedóti, itea Itukó'oviti noivókokoxoa, kuteâti koeku noivókokoxo Âraum mekúke.

5 Kúteanemaka koeku Kristu, haina énomone kapayásokopovo itúkeovo sasedóti, koati payásoti

ya uhá koêti, itea Itukó'oviti kixoáneye, enepone kixoâti:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkopovone yá'a”  
kixoâti. *Sâramu 2.7*

<sup>6</sup> Yoko po'íke yutoéti emó'uke Itukó'oviti hara koémaka:

“Itínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meukizedéki” kôe. *Sâramu 110.4*

<sup>7</sup> Koeku óponea yara kúveu mêum ne Jesus, koati kohonókoti emó'u vo'oku tiveko isóneu enepo itúko orásaum, koane írihikovomaka ho'oúke épemea Itukó'oviti, poéhane motovâ koíteova ya pevóti. Epó'oxo kámoa Itukó'oviti vo'oku itúkeovo koati kuri'ókovati Jesus.

<sup>8</sup> Yoko upánini itúkovo koati sasá'iti Xe'exa Itukó'oviti nê'e, kóyeane itúkeovo vo'ókuke ne kotíveti koekúti vékoku itúkinovo kutípoti, koane éxotimaka itúkea ahá'inoa Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti.

<sup>9</sup> Epó'oxo vekoâne Jesus ne uhá koeti kó'iyevovoku koekúti, nókone vékea, yane kousokinovi oxene víteova ne pahúnevo úti, motovâti ákoyea hunókoku ovópea xoko Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kutipoâti, enepohikone itúkoti páhoenovi vitúkea.

<sup>10</sup> Vo'oku noívokoxoa Itukó'oviti yanekôyo itúkeovo koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, kuteâtimaka kixoku koeku Meukizedéki mekúke.

*Enepone kutípoti Jesus xapákuke jûdeuhiko, ôriti ukóponea ikéneke*

<sup>11</sup> Enó'iko mani yunzó'inopinoe vo'ókuke ra kixovókuti, itea tiú'iti ngoúhapu'ikinopea vo'oku ôritinoe kitípi.

<sup>12</sup> Mani motovâtine itúkeovo itínenoe ihíkaxo po'ínuhiko xâne, vo'oku kali enó'ieane ike hekópine Kristu, itea kénokoikonoe koyuhópinopeati neko inúxotihiko íhikauvi emo'u Itukó'oviti. Kutí ké'ikonoe kalivôno ohíkotiko, ya koêkuni itíkivo xâne nikoti koati nikokónoti, nika úsotine xâne.

<sup>13</sup> Itea uhá koeti xâne ákoti ukapána ikéneke Jesus, enepone kutí koeti kalivôno ohíkotiko, iyúseo ákoyea koati ukóponea yane kaná'uti kixovókuti íhikaxeovike emo'u Itukó'oviti, koane iyúseo kutí kó'ieako kalivôno.

<sup>14</sup> Enepone koâti nikokónoti, poéhane úsotine xâne motovâ níkea, koáhati exó'okovatine níkea. Kúteanemaka koêku ne xâne ukopónoti ikéneke Itukó'oviti, koati exoâtinehiko koêku ne únatinoe koekútihiko, koáne ne koekútihiko ákoti aunáti.

## 6

<sup>1</sup> Hákoneikopo itukovo pohúneti neko inúxotihiko véxone yane ihíkauvoti, íhikaxeovike Kristu, vóvoheixo. Itea vukápanane ikéneke Kristu, motovâti vitóponea kuteâti itóponone xâne úsotine ikéneke. Ákone okónoko keyúhopinokonoa neko koâti inúxotihiko ihíkauvoti, véxone xoko Kristu, kuteâti koeku kónokea vikótivexea visónuke ne váherevoko úti koane kuríkopea úti, koane kónokea kuríkopeamaka úti kúxoti vitúkeovo mani iyonópoviti ipihóponovokutike, yoko kónokeamaka kúveovo uti Itukó'oviti.

<sup>2</sup> Ákomaka apásika keyúhopinokonoamaka ne ihíkauvoti koyúhoti kixoku koeku áhikeovo xâne ikéneke Itukó'oviti, yóko'o ne ípiheokono vo'úti tutíkuke ovoxe Itukó'oviti haxakínokono ítuke Itukó'oviti, koánemaka ne ihíkauvoti koyúhoti

koeku exépuhikopea ne ivokóvoti, yóko'omaka ne ipíhohonopemo Itukó'oviti ákotinemo hunókoku.

<sup>3</sup> Itea kaúkapanapu úti ikéneke Vúnae. Yoko énomonemo vitúko ya seánakovike Itukó'oviti.

<sup>4</sup> Kene ne xâne kouhápu'ikokonoti isóneu yanekôyo vo'oku ítuke Itukó'oviti, namo kó'eye koêku? Énomone ne xâne namukoâtimaka ne íparaxeovike Itukó'oviti ukeâti vanúkeke, ovo'ó koékumaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

<sup>5</sup> Énomone ne xâne eopâtimaka ya xokóyoke unako koêku ne emo'u Itukó'oviti, koáne ne xunako Itukó'oviti veínoakemo nê'e natíxea natíxokuke káxehiko keno'ókoti.

<sup>6</sup> Enepo puvapâhiko ne hó'e úti koane aukápapu ikéne koeku hokópea kúxoti hó'e, ákone oxéne ikó'inamakopeokono, vo'oku koati kutí koeti kuruhúxopotinemaka Xe'exa Itukó'oviti ya xokóyoke, yoko koati porexoâti ne Xe'exa Itukó'oviti ítúkeovo koémoke'eu uhá koeti xâne noixoâti.

<sup>7</sup> Noixó íxea ne itátane poké'e. Enepone poké'e siukoâti ne úko ixómoti irikóva, koane porexópati únati nonéti, ehópo ne ko'itúkeati, koati únati koêku opékuke pe'u vo'u Itukó'oviti.

<sup>8</sup> Itea enepone poké'e póhutine tôpe poréxo yoko po'i úhiti ka'áveti ákoti aunáti, koati ákoti kuxokónoti ukeâti, epó'oxo ákone ahíkapu váhere kixókonoku. Koáne ya hunókokuke, oro'ókokonotimo.

*Konókoti kóxuna'ixeovo ikéneke Kristu ne kutipoâtihiko.*

<sup>9</sup> Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, upánini kó'iyeaneyeye yunzó'inopimeku, koati ngutipóâti ákoyeamo yákoenenoyeye koane ngutipóamaka



unátiyeamo kixeku héki Kristu kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne koati koítovone Kristu.

<sup>10</sup> Koati ponóvoti ne Itukó'oviti. Ákomo kalíhuina inótoyeova okóvo ne kixeku ke'ítukeinoa, koánemaka ne ákoyea omótova yokóvo, iyúseoti ya kixeku hivó'oxi po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti. Yoko anéyeiko hivó'oxinoe.

<sup>11</sup> Koati ngaha'aînopitinoe kéyeyikoneye kékuna'ixivo ikéneke Itukó'oviti, péhutinoe, tukú koeti hunókokuke, motovâti itéponixo kíxoixone xoko Itukó'oviti, enepone yéxone kousokeovomo.

<sup>12</sup> Ngaha'aînopitinoemaka ákoyea yáhuleke. Hékamaka kixoku itúkeovo ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti, enepohikone ákoti kamuyá'ika isóneu ikéneke Vúnae, kutí'inoke itopónoati ne yuhó'inovi, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

*Koati kaná'uti itúkeamo Itukó'oviti ne yûho*

<sup>13</sup> Yaneko mekúke enepo itukínoa Itukó'oviti koati yuhôti ne Âbraum, koati iháne veínoa Itukó'oviti ikána'uxeaxo neko yûho, vo'oku ákoyea po'i ihâe payásoti yane îha.

<sup>14</sup> Hara kíxoá: “Indukínopitimo únati epó'oxo mborexoâtimo yupíheovo ukóponea ne yamósenoponomo” kíxoane.

<sup>15</sup> Yane xu'ikénene, enoné'e kúxoixea Âbraum neko kixínoake Itukó'oviti ákoti imaxovó ixâ, kousokinao Itukó'oviti neko yuhó'inoa.

<sup>16</sup> Xapákuke xâne yara kúveu mêum, iha koâti payásoti veínoa enepo kahâ'a éxokea kaná'uyexa ne yûho. Yane koati konokoâti itúkea neko yûho, epó'oxo ákone ixomo yumapákaka koeku kó'iyeaneye.

17 Koánemaka ne Itukó'oviti, koati ihákene veínoa éxokea kaná'uyeaxo ne yûho, kaha'âti kóxunakea xapa namukópatihikomo kíxone neko yûho, itúkeovo koati kaná'uti kixovókuti ákoti omotóva ípokeovo.

18 Yoko anêko pi'âti koekúti ákoti ipakápu, enepone yuho Itukó'oviti, koati yuhôti ákoti aukápu ikéne, koánemaka ne îha, veínoake Itukó'oviti ikána'uxeaxo. Aínovo éxokovike Itukó'oviti ákoyea semékekexa. Koati énomone porexó'ovi kutípeaxo ûti kousokeovomo ne kixínovike Itukó'oviti, kutí'inoke vitopónoatimo ne kúxone ûti xokóyoke, uti kohó'iti xokóyoke.

19 Yoko enepone kúxoixone ûti, véxone kousokeovomo, koati kótiu'ikovope ûti ikéneke Itukó'oviti. Ákomo ípakapu. Títu-títu kóye, vo'oku hanekóxopo sasá'itike óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone kixó'ekinovike ne Kúveu Koati Yupihóvoti Sasá'iko akéneke ne kopópoti váhere ya hána'iti imokóvokuti.

20 Yoko koati énomone yonópo ne Jesus, inuxópinovitine xoko Itukó'oviti, kousókopinovitinemaka vóvokuya, vo'oku itúkeovo sasedótina ûti, koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. Yoko ákomo hunókoku itúkeova, kuteâtimaka koêku neko Meukizedéki mekúke.

## 7

### *Koati kixo'êkinoviti Kristu neko Meukizedéki*

1 Eneponeko hóyeno mekúke koéhati Meukizedéki, natina pitivóko koéhati Sálem. Koatímaka sasedóti nê'e, epemínoti xanéhiko xoko Itukó'oviti, enepone Vúnae koati payásoti ya uhá koêti. Enepo ukopêa xapa isukókoti ne Ábraum

yane koepékexopono nâtihiho, okótumonexopa Meukizedéki. Ina epemíno Âbraum unako koêku xoko Itukó'oviti.

<sup>2</sup> Énomonemaka poréxoá Âbraum ndîzimuna, póhuti yane uhá koeti yehí koeti êho xapa isukókoti. Yoko ápe kixó'ekone îha ne Meukizedéki. Inúxotike “nâti koati ponóvoti kixoku itúkeovo” kixó'eko. Kene ne po'i îha, natina Sálem koêti, “nâti omínoti xanéna unako koêku” kixó'ekomaka.

<sup>3</sup> Ako exeâti há'a koane êno yoko oxúnoekene neko Meukizedéki. Ákomaka exeâti koeku tûri koane hunókoku. Yane koati kuteátine Xe'exa Itukó'oviti, vo'oku ako hunókoku itúkeovo sasedóti.

<sup>4</sup> Imáko itúkinovo koati hána'iti teyonéti neko Meukizedéki! Vo'oku enepone Âbraum, upánini itúkovo turi uhá koeti voxúnoekene, kóyeane poréxea ndîzimuna xoko Meukizedéki ukeâti uhá koeti neko koati únatinoe koekúti êho xapa isukókoti.

<sup>5</sup> Yoko enepohikone hóyeno, noivókoeti itúkeovo sasedóti ya xapa amósenoxapa Lévi, pahúkoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse namúkea ndîzimuna po'ínuhiko xâne, upánini itúkovo ainóvoti iyéno, póhutine úkeaku xoko Âbraum.

<sup>6</sup> Kene eneponeko Meukizedéki, haina ukeâti xoko Lévi kuteâti po'ínuhiko sasedóti, itea kóyeane namúkea ndîzimuna Âbraum yanekôyoke. Ínamaka epemíno Âbraum unako koeku xoko Itukó'oviti, upánini itúkovo hána'iti teyonéti ne Âbraum, koane énomonemaka itúkinoa Itukó'oviti koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

<sup>7</sup> Yoko koati iyúseoti koêku ne xâne epemínoti

po'ínu unako koeku xoko Itukó'oviti, itúkeovo payasóne yane xâne épeminoke.

<sup>8</sup> Enepohikone sasedóti yara koeku kó'oyene namukoâti ne ndîzimu, ainovo xâne konókoti vékea pevótike. Kene Meukizedéki, enepo koyuhó'iyea emo'u Itukó'oviti koêku, haina ivókeovo koyúho, itea koati koyúhoti kixoku ápeyee ne Meukizedéki.

<sup>9</sup> Mani motovâti koyúhoyeovo itúkeovo Lévi, enepone namúkoti ndîzimuna iyénoxapa, itukóvomaka poréxoti ndîzimuna yaneko porexôa Âbraum ne ndîzimuna xoko Meukizedéki, vo'oku kutí kôe Lévi porexoâmaka ya xoko Âbraum, ôxu.

<sup>10</sup> Yoko âvo neko Lévi yaneko okotúmonexo Âbraum ne Meukizedéki, itea kóyeane kutí kó'iyea apêtine yanekôyo vo'oku xoko Âbraum úkeaku neko Lévi.

*Pó'iti koêku itúkeovo sasedóti ne Kristu yane po'ínuhiko sasedóti*

<sup>11</sup> Yaneko mekúke porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, pahuko turíxeovo ápeyee sasedóti kousókoati neko koekúti yutoxóvoti yane Ponóvoti Kixovókuti. Koyúhoamaka Itukó'oviti kónokea itúkeovo xapa amósenopono Lévi úkea ne sasedótihiko, turixevoti xoko Âraum, úkeaku ne uhá koeti sasedóti. Itea enepone sasedótihiko, amósenopono Lévi, enepone omótóva ponópea xâne nonékuke Itukó'oviti, ákoni apásika ápeyee inámati sasedóti kuteâti Meukizedéki, ákoti itukapu amósenopono Âraum.

<sup>12</sup> Yoko koeku esá'ikeovone kixoku ápeyee sasedóti, kónokomaka esá'ikeovo ne ponóvoti kixovókuti koyuhó'iyeeati koêku.

13 Vo'oku enepone Vúnae Jesus, kixínokonoke ra koekútihiko, haina ukeâti xoko iháxakoku Lévi. Pó'iti itukoâti ámoripono. Yoko yane iháxakoku úkeaku, ako ápahuina sasedóti yuhó'ixoati ne áta, oró'okovoku hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti.

14 Vo'oku koati iyúseoti itúkeovo xoko iháxakoku Njúda úkea ne Vúnae Jesus. Kene ako okóyuhua Muíse yútoeke ápeyemo sasedóti ukeâti xoko iháxakoku Njúda.

15 Kó'oyene, inamá'axone iyusêo koêku, vo'oku ápeyeanne inámati sasedóti kuteâti koêku Meukizedéki.

16 Yoko enepone itúkeovo sasedóti, haina yutoéti kuteâti koeku yútoe Muíse imótókenaxoa itúkeovo sasedóti, itea enepone itúkeovo ákoti hunókoku ápeyeanne, énomone imótókenaxoa itúkeova.

17 Énomonemaka kuteâti kó'iyeanne ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeanne:

“Itínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meukizedéki” kôe. *Sáramu 110.4*

18 Uké'exopa Itukó'oviti neko kúxoti kixovókuti ákotinne xunáko, ákotinemaka koati itópoinoke xâne.

19 (Vo'oku enepone kúxoti kixovókuti yútoe Muíse, ako ápahuina koekúti ítone ponópea.) Itea anéye kixovókuti unatíne kó'oyene, enepora hána'iti kúxoixone úti xoko Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo, porexó'oviti vahí'okeova.

*Poéhane Kristu itukóvo sasedóti, poéhanemaka itukóvo únati*

20 Yoko enepone itúkeovo sasedóti ne Jesus, ihákene ímoa Itukó'oviti éxokea kaná'uyeanne ne yúho kó'iyeanemoye. Kene ne po'ínuhiko sasedóti, ako

íxinaneye Itukó'oviti ne yûho inâ itukóvonehiko sasedóti.

<sup>21</sup> Itea pó'iti koêku ne Jesus, vo'oku koati ihákene ímoa Itukó'oviti koyúhoyea itúkeovo sasedóti ne Jesus. Hara koe yútoe ne koyuhó'iyeeati koêku:

“Ihákene ímoa Vúnae éxokea kaná'uyeaxo ne yûho.

Ákomo ípaka isóneu. Hara kôe: ‘Itine sasedóti ákotinemo hunókoku’ ” kôe. *Sáramu 110.4*

<sup>22</sup> Vo'oku kixínokononeye ne Jesus, iyúseo itúkeovo vo'oku Jesus kouśokinokono úti inámati kixovókuti ítukeinovike Itukó'oviti ya xokóyoke. Yoko unatíneoexo nê'e yane kúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke.

<sup>23</sup> Enepo kutí'inoke koati opoíkovoti ne sasedótihiko mekúke, koati vo'oku ápeyeya hunókoku itúkeovo sasedóti enepo ivokóvo.

<sup>24</sup> Kene Jesus, vo'oku ákoyea uké'eyeaku, ákomo hunókoku itúkeovo sasedóti.

<sup>25</sup> Énomonemaka kutí'ino motovâti koíteovo póhutihiko xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, koane íseopea vanúkeke ákotihiko pahúnevo, ainóvotimaka koati sasá'iti. Yoko vo'oku ákoyeanemo hunókoku ápeyeya ne Jesus, ákomo hunókoku ne épeminohiko koítovone xoko Itukó'oviti.

<sup>26</sup> Koati motokeâti itúkeovo sasedótina úti payásoti ya uhá koêti ne Jesus, vo'oku itúkeovo koati sasá'iti, ákotimaka óvaku váhere isóneu, koane ákotimaka pahúkeovoku. Ya sasá'ikoke, ákomaka malíke'eka kíxoku itúkeovo xâne pahukóvoti. Koane énomonemaka kapáyasoko Itukó'oviti oúkeke uhá koeti vanúkeke.

<sup>27</sup> Ákomaka okónokoa Jesus ómea hó'openo ikó'iparaxoke Itukó'oviti uhá koeti káxe, kuteâti kíxoaku po'ínuhiko koati payásoti sasedóti. Enepone

po'ínuhiko sasedóti, koati porexópotihiko ésa'i pahúnevo inúxotike, ina porexópomaka ésa'i pahúnevo xanéhiko. Kene Jesus, yaneko ivokóvo kuruhúke, itukópovone ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahunévoti, poéha itúkoa ne itukéti, ákone káyuixa.

<sup>28</sup> Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepone xâne noivókoeti itúkeovo koati payásoti sasedóti, aínovone kuteâti po'ínuhiko xâne apêtimaka muyá'iko nonékuke Itukó'oviti. Itea ikéneke yutóxea Muíse ne Ponóvoti Kixovókuti, koyúhoa Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti sasedóti ne Xe'éxa. Yoko ihákene koyúhoa Itukó'oviti, exókoati kaná'uko ne yúho koyuhôa kó'iyeaneye neko Xe'éxa, enepone ákotinemo hunókoku ápeyea sasá'iko ákoti pahúkeovoku.

## 8

### *Jesus itukóvo epemó'ixinoviti Itukó'oviti*

<sup>1</sup> Enepone koati ânja ngoúhupu'ikea yara uhá koeti yúndoenopinoe, énomone ne ápeyea sasedótina úti koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. Yoko eneponê'e, koati ivatákopotine éxopeke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, xoko ivátakoku koati payásoti ihayú'iuti.

<sup>2</sup> Harakóxopone vanúkeke epemó'ixinoviti Itukó'oviti kúveuke koati kaná'uti tabenákulu, ítuke Itukó'oviti, haînati ítuke vo'u xâne.

<sup>3</sup> Yoko uhá koeti koati payásotihiko sasedóti, ixíko'okokono omino Itukó'oviti ikó'iparaxoake xanéhiko yoko hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ésa'i itúyoepa pahunévoti. Énomonemaka

kónokino ápeyea íparaxoke Itukó'oviti ne koati payásoti sasedótina ûti, enepone Xe'exa Itukó'oviti.

<sup>4</sup> Itukápuni yâye yara poké'e óvo nê'e, ákoni itúkapu sasedóti, vo'oku anêkohiko sasedóti exeâti koêku ne ómone xâne, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, kuteâti páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

<sup>5</sup> Enepone itukéti, ítuke ne sasedótihiho nonékuke Itukó'oviti, kutí koe yúkurea neko koati kaná'uti kixovókuti ovoti vanúkeke, okovóxinoveatimaka neko koati kaná'uti kixovókutiya. Énomone kixínoa Itukó'oviti ne Muíse pahukôa ítúkea neko péti: “Neíxa ne ítike. Itíka uhá koêti kuteátine neko énjokopike oukeke ne hána'iti mopôí” kíxoá.

<sup>6</sup> Itea enepone itukéti, pôneake Itukó'oviti ne Jesus ítúkea, yupihóvoneoxo unátiyea yane ítukexeokonoke ne po'ínuhiko sasedóti. Kúteanemaka koêku ra inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti ya xoko Jesus, yupihóvoneoxomaka unátiyea yane kúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke, vo'oku enepone koati yuhôti, yuhó'inovi Itukó'oviti vo'oku ítuke Jesus, yupihóvoneoxomaka unátiyea yane koati yuhôti, yuhó'inoa Itukó'oviti neko xâne mekúke.

<sup>7</sup> Yoko eneponi hákoti konokínovoti yane inúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke, ákoni apásika inámati koekúti kó'oyene ahe'ókopati.

<sup>8</sup> Itea ínixoá Itukó'oviti ápeyea óvakuya vo'óku hara koe yûho emó'uke saya'íkoahiko neko xâne:

“Simóvotimo káxehiko ápeyeakumo inámati kixovókuti índukeinoa ne íhaehiko Izarâe yoko íhaehiko Njúda.

<sup>9</sup> Ákomo akútea ngíxoaku ne oxúnoekene yaneko kutí ngixoáhiko kalivôno namukeôkonoti vô'u, enepo veyombâ ya poké'exa Ejítu, vo'oku ikénepoke, ákone



yuíxapu hókea neko yunzó'inoa. Énomonemaka ákoino ivávanga neko xâne” kôe ne Itukó'oviti.

<sup>10</sup> Ina koe'íkomaka Itukó'oviti: “Harâ'a ra inámati kixovókuti índukeinoamo ne íhae Izarâe yaneko káxehiko: Imbíheatimo isóneukehiko ne ponóvoti kixovókuti mbáhoenoa ítúkea, koane kutí ngixoâtimo yundoxeâti omíxoneke. Undínemo ítukóvo Itukó'oviti Únae. Indukoâtihi komakamo koati njanéna.

<sup>11</sup> Ákonemo ápahuina xapákuke kixoti múxone xêrerekuke óvoku koane koati po'ínu: ‘Konókoti yéxi Vúnae’ kixoâti. Ákonemo okónokoa íhikaxea koeku emó'um, vo'oku heú koetíhikomo éxeonu ukeátine ákoti apayáso, tukú koêti ne koati payásoti.

<sup>12</sup> Ngoseánapoatinehikomo, ákonemakamo imbíhapana vo'oku váherehiko ítuke, koane ákonemo puyákanapa ongóvo neko pahúnevohiko” kôe ne Itukó'oviti. *Njerémiya 31.31-34*

<sup>13</sup> Koeku koyúhoyea Itukó'oviti ápeyea inámati kixovókuti ítukeino xanéhiko, iyúseo yékotixeane neko inúxoti kixovókuti ítuke. Yoko koeku yékotixeane koane ipúpa'ixeane, koati kahá'atine uké'epea.

## 9

*Ako xunáko ne yútoe Muíse kasása'ikopea xâne hokoâti*

<sup>1</sup> Eneponeko inúxoti kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti mekúke, ápe sasá'iti yutoéti, nókonehiko hókea, koane ápemaka koati sasá'iti ovokúti yáye yara poké'e ho'úxinovaku xâne ne ítuke Itukó'oviti.

<sup>2</sup> Enepone péti iháxoneti tabenáku, pí'a iháxakoku kúveu. Enepone inúxoti iháxakoku,

“Sasá'iti Kúveu” íhaxeokono. Ápe íhaku yúkuya, koane mêsa, koane ápemaka paúm-ya, íparaxokonoke Itukó'oviti.

<sup>3</sup> Ina apê koati kopópoti váhere ipixoâti ne po'i kúveu, ákoti itukápa ipixoâti ne inúxoti kúveu xoko páhapetea. Akéneke neko koati kopópoti váhere, ápe ne iháxoneti “Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko”.

<sup>4</sup> Enepoyane kúveu, ápe iháxoneti áta, ainóvoti ôro parápu'i, oró'okovoku ísensu, enepone êno úheti ihópune íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina apémaka káxau, ainóvotimaka ôro parápu'i, kixo'êkoti ápeyea yuho Itukó'oviti itúkinoamo únati ne xanéna itukêa neko páhoenoa. Ya kúveuke ne káxau, ápe póte ôro, unákovoku mána. Ina apémaka neko puló'ina Áraum, eneponeko kohiúpoti yanekôyo, yóko'o neko pi'âti pe'u mopô, yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

<sup>5</sup> Oúkeke êxe ne káxau, ápe okovo kerúbim, enepohikone kutí koeti ánju kixo'êkinoveati ne êno úhe'ene Itukó'oviti apêtiya. Kene kêvi ne kerúbim, rama'ú kíxea êxe ne káxau, óvoku épemokonoku Itukó'oviti kotúyopea pahúnevo xâne. Itea haina oránane kó'oyene uha-uhá ngíxea ngoyúhoyea koêku ra koekútihiko.

<sup>6</sup> Yoko ike kousovinevo uhá koêti ra koekúti mekúke, ápe sasedótihiko urúkovati ne inúxoti kúveu uhá koeti káxe, kousókoponoti nókone itúkea ya hó'eke.

<sup>7</sup> Kene ne pí'ape kúveu, enepone iháxoneti “Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko”, poéhane ne koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti urúkova. Yoko poéha úrukova ya xoénae. Kónokomaka ómea itina hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ésa'i

itúyoepa pahúnevo yoko pahúnevo ne po'ínuhiko xâne.

<sup>8</sup> Kahá'ainovea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti véxea yara koekúti ávovea imíhe'akina xâne ne kutí koeti Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko vanúkeke ya koeku ápeyeako yara poké'e ne inúxoti péti, óvoku Itukó'oviti, enepone tabenákulu.

<sup>9</sup> Enepohikone koekúti mekúke, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, koáne ne hó'openo oró'okinokonoke, ésa'i itúyoepa pahúnevo xâne, ápe éxokovike yara káxehiko símokune úti kó'oyene. Énomone ákoyea xunáko nekôyohiko kasása'ikopea isóneu xâne iko'íparaxoti Itukó'oviti koekúti kuteâti.

<sup>10</sup> Vo'oku aínovo kixovókuti íhae yâye yara kúveu mêum, koyúhoti koeku nikokónoti, yoko ekâti yoko kixoku koeku kipó'ikeovo koekúti ya hó'eke xâne enepo kasasá'ikovo. Koekútihiko kuteâti nê'e, aínovo nokonéti hókeokono tukú koeti kaxena ikó'inamakopeokono ra kixovókuti.

*Poéhane ítuke Kristu ya kuruhúke motovâ kotúyoepa pahúnevo xâne*

<sup>11</sup> Itea simóne ne Kristu, enepone koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti, enepone exoâti koêku ne únatinoe vípara xoko Itukó'oviti yara koeku kó'oyene. Kene ne tabenákulu kixonéti, enepone ópoku Kristu éxea koeku ítuke Itukó'oviti kó'oyene, koati yupihóvotine unáko koane sasá'iko yane po'i péti, vo'oku haina ítuke vo'u xâne. Koane hainámaka kixovókuti íhae ra kúveu mêum.

<sup>12</sup> Yaneko seopóne ne Jesus nonékuke Itukó'oviti, koati uséxotine ítuke. Yoko seopâneya, hane koéneye kuteati koêku urúkova sasedóti nóvo neko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko. Ako ixomo kayuíxapu

itúkea kuteâti koêku ne po'ínuhiko sasedóti. Hainámaka itina váxikita yoko itina xe'exa váka ikó'iparaxo Itukó'oviti, itea koati itínane ikó'iparaxoa yaneko koitóvovi ya pahúnevo úti, porexó'oviti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

<sup>13</sup> Itukovo motovâti sasá'ipea nóvo ne xâne nonékuke hó'e vo'oku itúkeovo óvo'ikone itina váxikita yoko itina tûru ikó'iparaxo Itukó'oviti, koane vo'ókukemaka épouxa ne oró'oeti inámatiko váka kásapu'ikeake,

<sup>14</sup> Ínapoxo ne itina Kristu. Koati xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ákoti uké'eyeaku, kurí'okopeovo Itukó'oviti ne Jesus, enepo porexópo ésa'i pahúnevo úti. Yoko ako ápahuina óvaku isáyunevo nê'e. Koati yupihóvoti xunáko ne itina Jesus kasása'ikopea visóneu koane koíteovovi ya kúxoti kixoku vitúkeovo, enepone mani iyonópoviti ipihóponovokutike, koane anêkomaka xunáko poréxeovi hokópea úti ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

<sup>15</sup> Koati énomone itúkinovo xoko Kristu usó'iyea ne inámati kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti, motovâti itóponea iháxiupohiko Itukó'oviti neko kixínoake Vúnae, enepone koati yuhôti ápeyemo unako koépoku xâne ákotinemo uké'eyeaku. Koati motovâti kó'ieyaneye vo'oku ivókeovo Jesus kotuyôpinoati pahúnevohiko. Yoko enepone pahunévotihiko, énomone kutí'inoke mani ipihópokonoti ne xâne koeku óvea opékuke xunáko neko inúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xâne nóvo.

<sup>16</sup> Noixó íxea yarâ'a. Enepo apê yutoéti koyúhoti iha xâne namukópatimo ítukevo ne xâne ivokóvoti, konókoti ivókeovo únae inúxotike motovâti ápeyema

namukópeati ítukevo.

<sup>17</sup> Poéhane ivokóvone ne únae, ina motovâ kousokeovo neko yutoéti koyúhoti iha xâne namukópeatimo ne ítukevo. Itea ya koeku âvoyea ivákapu únae, koati ákoti oxéne kousokeovo neko yutoéti.

<sup>18</sup> Énomonemaka kónokino ápeyea ivokóvoti koane ovokóvoti itína yane inúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xanéna, motovâti ikána'uxeokono.

<sup>19</sup> Yoko ikénepoke, koyúhoinoa Muíse ne uhá koeti xanéhiko mekúke, páhoenoa Itukó'oviti hókea, enepone heú koeti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe. Yane ina véyo itina xe'exa váka yoko itina vâxikita, koépeu, anahíxovoti úne, ina kasahêa oukeke ne koyuhópeti yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti. Hane veínoa kásaheyea evo'i su'úso homoxóvoti ya harará'iti. Yoko ika'ákovotimaka nê'e ya kirípuhike kali káva'o nonéti iháxoneti isôpo. Haina póhutine ne koyuhópeti kásaheo, itea kásaheamaka xapákuke uhá koéti neko xanéhiko.

<sup>20</sup> Ina kôe ne Muíse: “Enepora íti, koati ikaná'uxoati ra kixovókuti ítukeinopi Itukó'oviti, enepone páhoenopinoe héki” koéne.

<sup>21</sup> Kúteanemaka kíxoaku Muíse kásaheyea íti kúveuke ne péti, enepone tabenákulu, óvoku Itukó'oviti, koane oukeke uhá koeti sasá'iti ko'itúkepeti kúveuke ne péti.

<sup>22</sup> Kalíhanini heú kó'iyea koekúti sasá'ipea ya íti kuteâti koeku kó'iyea ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Poéhane ya óvokeovo íti motó'iyeva ítúyopea pahunévoti.

*Kristu kotuyôpo pahúnevo ûti yaneko ivokínovovi*

<sup>23</sup> Enephikone koekúti kixo'êkinoveati ne koati kaná'uti kixovókuti ovotíya vanúke, konókoti itúkeovo ya itina hó'openo, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, kasása'ikopeovo, itea enepone koati kaná'uti kixovókuti ovoti vanúkeke, opósiko koekúti koati únati yane itina hó'openo.

<sup>24</sup> Vo'oku haina péti kuteâti ítuke vo'u xâne ûrukopovo ne Kristu, péti kuteâti ne tabenákulu kixo'êkinoveati ne kaná'uti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, itea koatíke vanúke ûrukopovo ne Kristu epemínoviti Itukó'oviti.

<sup>25</sup> Ákomaka káyuixapu ne Kristu poréxopea ésa'i pahunévoti. Haina kuteâti ítukovoke ne koati payásoti sasedóti témpuluke, enepone urúkovati neko óvoku Itukó'oviti heú koeti xoénae xoko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko, omoti itina hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti.

<sup>26</sup> Eneponi akoéneye ne Kristu káyuixea ítuke, mani konokoâti enó'iyea koítoponeovo kotíveti ukeátine inâ apê ra kúveu mêum. Itea kó'oyene, simóne ne Kristu yara káxehiko tumúneke símeovo hunókoku ra mêum, yoko poéha pîho ne ítuke. Ákomo káyuixa, vo'oku koati uke'éxopinoveati xunáko ne pahunévoti yane ivókinovovi, enepo porexópinovi ésa'i pahúnevo ûti.

<sup>27</sup> Kene ûti, uti xâne, poéha vivókovo, ínamo yuhaíkapakana ûti vo'oku kixoku vitúkeovo.

<sup>28</sup> Énomonemaka koéneye ne Kristu. Poéha ivókovo motovâti kotúyopinoa pahúnevo ne ákoti yumaxápu xâne yara kúveu mêum. Ákomo káyuka ítuke. Yane kayukópovotimo ne Kristu, itea hainá'ikomo

kayukópinovoti kotúyoponea pahunévoti, itea koati veyopónoatinemo ne xanéhiko noiméxopati koane omopâatinehikomo xoko Itukó'oviti.

## 10

*Yupihóvoneoxo unáko ne kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti xoko Kristu*

<sup>1</sup> Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, haina ominó'oveati neko koati únatinoemo koekúti kousexinovikene Itukó'oviti, vitópononemo káxehiko keno'ókoti, itea pohu okovóxinoveati neko koati kaná'uti koekúti. Yane ákoxo xunáko nekóyo kasása'ikopea xanéhiko ominoti Itukó'oviti ikó'iparaxoake, kuteâti páhoenoa yútoe Muíse itúkea. Koáhati xoénae, xoénae kónokea káyuixeahiko ómea neko koekúti ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahúnevo.

<sup>2</sup> Eneponi hákoti konokôa káyuixeahiko, mani okotíne ómea, vo'oku mani sasa'ípotine ya pahúnevo ya póhuti pího, ákoti okonókoa káyuixea, koane ákoni ixomo inixápapu itúkeovo pahukóvoti.

<sup>3</sup> Itea vo'ókuke neko ikó'iparaxoke Itukó'oviti ómonehiko, ene kutí'ino puyakóponovatihiko okóvo ne pahúnevo uhá koeti xoénae.

<sup>4</sup> Vo'oku koati ákoti xunáko ne itina tûru yoko itina vâxikita kotúyopea pahunévoti.

<sup>5</sup> Énomone ápeino yuho Kristu yaneko simôa ra kúveu mêum, enepone koêti:

“Iti Itukó'oviti, haina isoéti hó'openo, ésa'i itúyopea pahunévoti kehá'a, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, itea peréxonu ápeyea mûyom.

6 Ákomaka iká'elakexa yokóvo ne oró'oeti hó'openo oúke áta, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, ésa'i itúyoepa pahunévoti.

7 Yane ina ngôe: Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti indúkoponea yahá'inonu kuteâti koêku ne yutoéti koyúhoti ngoêku yemó'uke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse” koe yúho. *Sâramu 40.6-8*

8 Anêko ne inúxotinovo yúho, enepone koêti: “Haina isoéti hó'openo, ésa'i itúyoepa pahunévoti kehá'a, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke kuteâti. Ákomaka yakáha'a yoró'okinokono hó'openo oúke áta koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke. Haina énomone iko'élokexo yokóvo” koêti. (Yoko énomone kêe, upánini itúkovo ainóvoti koekúti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse nê'e, enepone nókone xanéhiko ikó'iparaxea Itukó'oviti mekúke.)

9 Ina apé'ikomaka po'i yúho ikénepoke, enepone koêti: “Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti indúkoponea yahá'inonu” koémaka. Yara yúho, iyusé kóye uké'exopeane Itukó'oviti ne inúxoti kixovókuti ítukeinoke xâne, kixoku kotúyoepa pahúnevohiko, motovâti ápeyea inámati kixoku koêku.

10 Yane itúkoa Kristu ne ahá'inoa Itukó'oviti enepo namukópo ésa'i pahúnevo úti ya koxé'uke kasása'ikopeovine ya pahúnevo úti. Yoko koati úsotine ne ítuke, ako apásika káyuixea.

11 Uhá koeti sasedóti xapa xâne, káxe, káxe itúkea ne sasá'iti itukéti nókone itúkea. Êno káyuixea ómea hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, upánini



ákoyea xunáko nê'e kasása'ikopea pahunévoti.

<sup>12</sup> Kene Jesus, poéha ikó'iparaxo Itukó'oviti yaneko poréxeaku ésa'i kasása'ikopea pahúnevo úti. Yoko koati úsotine ne ítuke yanekôyo, ákone káyuixapu. Ina ivatákopo éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti,

<sup>13</sup> kuxoâti símeovomo kaxena ítúkeovokumo koati payásoti nâti oukeke ya uhá koeti, ipúyukexeakumakamo ne uhá koeti okopâti nonékuke.

<sup>14</sup> Vo'oku yane póhuti ikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepo porexópa Jesus ne ésa'i ítúyoepa pahúnevo úti, ponópa nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kasása'iupo, ákoti okonókoa káyuixea neko ítuke.

<sup>15</sup> Yoko éxokoveamaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kó'iyeaneye ne koekútihiko vo'oku hara kôe:

<sup>16</sup> “Harâ'a ra inámati kixovókuti índukeinoamo ne xanéhiko yaneko káxehiko, kôe ne Vúnae Itukó'oviti. Imbíheatimo omíxoneke ne Ponóvoti Kixovókuti mbáhoenoahiko ítúkea, koane kutí ngixoâtimo yundoxeâti isóneuke” kôe.

<sup>17</sup> Ina koe'íkomaka ikénepoke:  
 “Koáne ne pahúnevohiko yoko váhere ítuke, ákonemo puyákoponeovaku ongóvo. Yoko ákomo hunókoku kó'iyeaneye inzóneunoa” kôe ne Itukó'oviti. *Njerémiya 31.33-34*

<sup>18</sup> Yoko koeku kotúyoepokono ne pahúnevo xâne, ákone apásika po'i íparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i kotúyoepa pahunévoti.

*Ko'ípara seópea xoko Itukó'oviti ne kutípoti Kristu*

<sup>19</sup> Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, enepone koati sasá'iti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone

kixó'ekinoveake ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko mekúke, ákone pîka ûti ponó kó'iyea utíya vo'oku óvokinovovi itina Jesus ya kuruhúke,

<sup>20</sup> koane vo'ókumaka míhe'okinoveane Kristu ne inámati xêne porexó'oviti vitóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Kixínovikeneye Jesus yaneko kavareekono múyo kuruhúke, kuteâti koeku îvarereyea ne kopópoti ipovóti ipixoâti neko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko yane témpulu.

<sup>21</sup> Koati apêtine hána'iti sasedótina ûti exeâti koêku ne óvoku Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti.

<sup>22</sup> Vahí'akapuikopo Itukó'oviti ya sasá'ikoke visóneu, vexoâti kó'iyeaneye vo'oku kúveova ûti, vexoâti ítúkeovomaka sasa'ípotine visóneu ya uhá koeti váherevoko ûti, ákoinoke vímaheixa visóneuke vitúkeovo pahukóvoti, vexoâtimaka sasá'ipeane uhá koeti kixoku vitúkeovo vo'oku kasása'ikopeovi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

<sup>23</sup> Hako kurí kixôa ûti ne kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone kousokeovomo, enepone apêti xoko ûti vo'oku kutípea uti Kristu, enepone koyúhonemaka ûti xapa xâne. Hákomaka keno'óko visóneuke kahá'ayea ûti ákoyea vakútipoa vo'oku enepo apê yuhó'inovi Itukó'oviti, koati motovâti kúveovokono kousokeamo neko yuhó'inovi.

<sup>24</sup> Vokóhiyanakoko, epó'oxo kaúkapanakaka ûti motovâti ákoyea omotóvokoko vokóvo koane vitúkea únatinoe koekúti.

<sup>25</sup> Hákonoe kurí kixêa he'úxinovo ítuke Itukó'oviti. Ngixínopikeneye vo'oku koati kixóvoku po'ínuhiko xâne ákoyeane ha'úxinapa. Koane kékuna'ixakaka ikéneke Itukó'oviti, ínapoxo kó'oyene koêku neíxi

ákoyeane ahíkapu kaxena aúkopovope Vúnae.

<sup>26</sup> Vo'oku itukovo vexoâteoxo ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea kóyeane vípihea tumúne ne váhere vítuke, yane ákone po'i ípíxa sasá'ipeane pahúnevo úti.

<sup>27</sup> Poéhane kúxea uti símeovo neko koati koímaiti káxe ipíhohonope Itukó'oviti, koáne ne êno kótuti yúku uke'éxotimo xanéhiko okópoti Itukó'oviti.

<sup>28</sup> Yoko koêkuti xâne ákoti itukâ ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ítúkea yanekôyoke, ako okóseanakono. Koépekokono apê váhere ítuke koeku ápeyea pi'âti, áko'o mopo'âti xâne koyuhoâti noíxea ítúkea váhere.

<sup>29</sup> Ákoikopo ínixeá kónokea yupíheovomo xunáko íkoitoponeokono kotíveti ipihápanakana ne xâne kurikópati hókea ne Xe'exa Itukó'oviti? Ênomone ne xâne kutí kixoâti ne Xe'exa Itukó'oviti koekúti ákoti aunáti. Ênomonemaka ne xâne kutí kixoâti koekúti ákoti itóponone ne itina Jesus ovokóvoti kuruhúke, enepone sasá'iti veínoake Itukó'oviti ikána'uxea ne inámati kixovókuti ítukeinovi. Xâne kuteâti, koati koemóke'eati ne ítukeinovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ominó'oviti hána'iti seánakovi Itukó'oviti.

<sup>30</sup> Yoko koati vexoâti itukoâti ne yuhôti koêti: “Undíne ipihóponoa ne xâne vaheréxoti ítuke. Undínemo itukópinoa ésa'i ne váhere ítuke” kôe. Ina koemáka: “Yuhóikopatimo Vúnae Itukó'oviti ne xanéna vo'oku kixoku ítúkeovo koeku óvea yara kúveu mêum” kôe.

<sup>31</sup> Koati koímaiti, koímaiti koekúti ipíhophoneakemo xâne ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

<sup>32</sup> Puyákapanapanoe yokóvo ne káxehiko pihôti inâ kouhápu'iko iséneu ne Kristu. Koati tiú'iti ne

víkoku koane hána'iti keítaponivo kotíveti, itea ako kemúya'ika iséneu.

<sup>33</sup> Ápe xu'ínayeaku váherexea kixékonoku nonékuke xanéhiko koane íkeitoponikono kotíveti. Ina apémaka yeópiku iséneuke kuteâti eóponehiko ne po'ínuhiko xâne kixokónotinematikaye váherexinokono kixókonoku.

<sup>34</sup> Késeananoemaka ne iká'aetihiko ya kixoku koítoponeovo kotíveti. Haina póhutine nê'e, itea itínoemaka xâne hu'uxókono ítukevo, epó'oxo koeku kíkikononeye, kirí'okopa Itukó'oviti koane elókea yokóvo ikéneke Vúnae, yexoâti ápeyea keúnaepinokono vanúkeke yupihóvoti unátiyea ákotinematikamo uké'eyeaku.

<sup>35</sup> Hákoikoponoe kurí kixêa kívivoa ne Vúnae, yanê'e, hána'itimo némoepo káxehiko keno'ókoti vo'ókuke.

<sup>36</sup> Koati konókoti ákoyea kemúya'ika iséneu. Yanê'e, enepo keusákanenoe ne uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, nemukópatinoemo ne kixínovike itúkinoveamo, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

<sup>37</sup> Vo'oku koati kuteâti koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ákonemo áxu'ikene, seópotinemo ne kuxopóneti.

<sup>38</sup> Enepone xâne ponóvoti nonénguke, enepone kuvonónuti, itopónoatimo ne inámati apéyeati ákotine hunókoku njokóyoke. Itea enepo aukápapu ikéne, ákomo íninjea unáko.” kôe. *Habacuque 2.3-4*

<sup>39</sup> Haina uti kuteâti ne xâne aukópovoti ikéne, enepohikone yonópoti ipihóponovokutike, itea uti koati kuvóvoti Itukó'oviti koane vonópoti vanúkeke.

# 11

## *Koêku ne kaná'uti kúveovokono Itukó'oviti*

<sup>1</sup> Enepone koati kaná'uti kúveovo uti Itukó'oviti harâ'a: Véxeaxo kóusokinokonoamo ûti ne kúxoixone ûti xokóyoke, koane kutí kó'iyea vinixoâtine ne âvoti naixâ ûti.

<sup>2</sup> Enephikone xâne kuvóvoti Itukó'oviti mekúke, koati énomone Ínixea Itukó'oviti unako koêku vo'oku kixoku kúveova.

<sup>3</sup> Koati vo'oku kúveovo uti Itukó'oviti, ene véxinoa itúkeovo pohúneti ya koyuhó kixoâti Itukó'oviti, apé kó'inoke ra poké'e yoko vanúke. Enepora uhá koeti noixone ûti, aínovo ukeâti ya koekúti ákoti vinixâ.

## *Xanéhiko mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti*

<sup>4</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âmbau, kutí'inoke unatíneoxxo ikó'iparaxoke Itukó'oviti yane ikó'iparaxoke Itukó'oviti ne Kâim. Epó'oxo énomone iyúseino itúkeovo koati ponóvoti ne Âmbau, vo'oku ínixoa Itukó'oviti unáko neko ikó'iparaxoake. Yoko anéyeiko kutí'iyea yuhoíkoviti ne Âmbau vo'ókuke nê'e, upánini mekú'iyeano ivókovo.

<sup>5</sup> Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Enóki mekúke, herú kixópinoake Itukó'oviti ne mûyo omópea ya vanúkeke ya ákotike ivakápu. Ukeâtine yanekóyo, ákone noixópati vo'oku itúkeovo Itukó'oviti omopâ. Yoko tumúneke omópea Itukó'oviti vanúkeke, heú koe exoâti itúkeovo iko'élokexoti okovo Itukó'oviti ne kixoku itúkeovo Enóki.

<sup>6</sup> Yoko enepo hákoti kuvovâ'axo ûti ne Itukó'oviti, ako oxéne vikó'elokexea okóvo. Vo'oku koêkúti xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, konokoâti kutípea ápeyeaxo

nê'e, koane yumópeamo Itukó'oviti ne uhá koeti xâne oposíkoati.

<sup>7</sup> Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti itúkinoake Nôe neko hána'iti vatéke mekúke, kutí'inoke itóvoti ne uhá koeti óvokuke. Koati itukoâti neko yuhó'inoa Itukó'oviti yaneko etó'okoane Vúnae koêkumo ne koekúti keno'ókoti, âvoti noixoâti. Epó'oxo vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti, énomone kouhapu'ikinoa Nôe ne po'ínuhiko xâne ovâti ra kúveu mêum yanekôyo, motókeyea ipíhoponeokono, koane énomonemaka kutí'inoke inixoâti Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti ne Nôe nonékuke, kuteâti koeku ínixeokono ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti.

*Teyonéti xâne mekúke, turi jûdeuhiko kuvóvoti Itukó'oviti*

<sup>8</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Ábraum, ene kousokinao Itukó'oviti neko yuhó'inoa yaneko ihaxíkoa, pahukoâti yónea xoko poké'e kixínoake poréxeamo. Yane pihóne ne Ábraum upánini ako éxa iyónoakumo Itukó'oviti.

<sup>9</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Ábraum, ene ítinoa ne kixóvoku ixómoyea yónokexo yaneko poké'e kixínoake Itukó'oviti poréxeamo. Kali péti itukéti ya kopópoti ipovóti itúko pêno, enepone tenda kixonéti, koeku ixómoyea ípoixovo yaneko poké'e. Yoko kutí kôe poké'exa po'ínuhiko xâne óvo ákoti itukapu koati poké'exa. Kúteanemaka koêku neko Izáki yoko Njáko mekúke, po'ínumaka ko'ipâрати neko poké'e, kixínoake Itukó'oviti poréxeahikomo.

<sup>10</sup> Kó'inokeneye, vo'oku koati kutipoâtihiko itóponeamo ne pitivóko, tiú'iti poéheve ákotinemo

uké'eyeaku, koéxepoe Itukó'oviti, enepone itukoâtimaka isóneu kixókumo koêku neko pitivóko.

11 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Sâra mekúke, ene poréxinoa Itukó'oviti koxé'exayea, upánini yupíheovone hóvenoxea. Koáhati kutipoâti Sâra motó'iyeva kúveovokono ne Itukó'oviti, enepone koyuhó'inoati koxé'exayeamo.

12 Énomonemaka itúkinovo xoko póhuti hóyeno, xâne kutí koeti ivokóvotine vo'oku yékovivoko, úkea ne ákoti yumaxápu xâne, amósenopono. Yoko enepohikone ákoti yumaxápu amósenopono, hane koéneye kuteâti koeku ákoti yumáxapu êno hékere vanúkeke, kuteâtimaka ne êno kálíhunoe íyeu haríri ákoti itoâti kayúmáxexea ya xe'o mar.

13 Uhá koetihiko neko xâne, aínovo kuvóvoti Itukó'oviti tukú koeti ivokóvonehiko, âvoti naixâ kóusokeovo uhá koêti neko yuhó'inoa Itukó'oviti itúkinoamo. Itea kutí koe koati noixoâtimehiko ákotike malíka, koane elókeyea okóvo vo'oku éxea kóusokeovomo, koane koyúhoyea itúkeovohiko kutí koeti xâne yonóheoti ákoti óvoku yara kúveu mêum.

14 Yoko uhá koeti xâne koetíneye yúho, koati exókovoti opósikea yonópoku ya vanúke.

15 Eneponi puyakápanapu okóvo úkeakuhiko, eneponi akahá'a káyukopeova, mani motovâti káyukopeova.

16 Itea ya koêkuni kó'iyeaneye, inamá'axo kox-unákovohiko itóponea ne koati unátiyeaku poké'exa, enepone ovoti vanúkeke. Énomone úhepeinoa isóneu Itukó'oviti íhaxeokono Únae. Koáhati énomonemaka kousókopinoahiko pitivóko, yonópokumo vanúkeke.

17 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Âbraum yaneko hixópeaku Itukó'oviti, usó kóyeinoke Âbraum

koépekea Izáki, enepone xe'éxa ákoti po'ínu, itúkoti ikó'iparaxoke Itukó'oviti mekúke. Yoko enepone xe'exa Âbraum, énomone ne kixínoake Itukó'oviti itúkeovomo úkeaku ákoti yumaxápu amósenopono Âbraum.

<sup>18</sup> Koati énomone kixo ne Itukó'oviti yanekôyoke, enepo kôe: “Izáki itukóvomo úkeaku yamósenopono” kôe.

<sup>19</sup> Koati kutipoâti Âbraum ápeyea xunako Itukó'oviti káyukopinoa omíxone ne xe'éxa ukópea xapa ivokóvoti. Yoko kutí koéneo xo koati kayukópinovati Itukó'oviti omíxone neko xe'éxa yanekôyo hixopókono ne Âbraum.

<sup>20</sup> Koánemaka Izáki, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti, énomone épemino unako koêkumo Njáko yoko Ezâu xoko Itukó'oviti, epémoti koekútihiko kousokeovoikomo káxehiko keno'ókoti.

<sup>21</sup> Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti ápeinoke épemone Njáko xoko Itukó'oviti yaneko ye'éxovone ivókovope. Épemino unako koêku neko pi'âti ámori xoko Yúse, enepone xé'a, koane iháyu'ikea Itukó'oviti koeku namú'okeova ne puló'ina.

<sup>22</sup> Eneponeko Yúse, yaneko ye'éxovone ivókovope, koati vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti koyúhoyea ipúhikopeahikomo Ejítu neko iyénoxapa, enepohikone izaraelíta. Koane ápe ixíko'okoake neko iyénoxapa vo'oku ôpe ivakápune, pahukoâtihiko omópinoa ipuhíkapeanehiko Ejítu.

### *Koeku Muíse*

<sup>23</sup> Eneponeko Muíse, inâ ipuhíko, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne há'a yoko êno hé'oninoakehiko neko xe'éxa ya kúveu mopo'âti kohê, vo'oku noíxea



itúkeovo exóketi ne xe'éxa, koane ako pika yuho nâti koyúhoti kónokea koépekexeokono uhá koeti hóyeno kalivôno yanekôyoke.

<sup>24</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Muíse ákoinoke akáha'a íhaxeokono xé'a ihine Faráo, nâti mekúke, yaneko paya'íne Muíse.

<sup>25</sup> Unatí'inoane íkoitoponeokono kotíveti xapákuke xanena Itukó'oviti, yane ikó'elokexopea okóvo ya kixovókuti ákoti oríko uké'eye yaara kúveu mêm, kixovókuti ákotimaka aunáti nonékuke Itukó'oviti.

<sup>26</sup> Koati inixoâti Muíse itúkeovo unatíneo xo púveokono vo'oku Kristu, yaneko ápeinoa uhá koeti únatinoe koekúti apêti ya Ejítu. Koáhati pono-ponó kixinoâti úke ne námoepomo xoko Itukó'oviti. Ênomone ixomo yónoheixo isóneu.

<sup>27</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muíse ipúhikopinoke Ejítu. Ênomonemaka ákoino pika yaneko imaíkinova nâti. Ákomaka kamúya'ika isóneu. Kutí kôe koati iníxoti Itukó'oviti upánini ako inixoâti.

<sup>28</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muíse ikóyuixinoake neko inúxoti Páskoa. Ênomonemaka pahúkinoa homóxeovo ya íti ne páhapetea óvoku ne xanéhiko, maka hákone kixókonoku ne xuvé'eti xe'exa izaraelíta vekôa ánju, páhoe Itukó'oviti koépekexea xuvé'eti xe'exáti.

<sup>29</sup> Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko evo izaraelíta tarú'uxinoahiko ne mar, enepone iháxoneti Hararáno'evoti. Kutí kíxoahiko vekoti movó'itike poké'e. Itea yaneko mani taru'úxoanehikomaka íhae Ejítu hopenó'ixoahiko ne izaraelíta, heú koéhiko yúpuririkeovo.

*Koeku izaraelítahiko ya poké'exa Kanâm*

30 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne izaraelítahiko itínoake íkorohikea neko êno tiú'iti ipixoâti xê'o neko pítivokona Njeríko, ikénepoke ayákukuyeahiko ya kúveu seti koeti káxe.

31 Enepone Râbe, mohîti sêno inúxotike, itea vo'oku kúveovo Itukó'oviti yanekôyoke, ene ákoino aká'anepoa ne po'ínuhiko xâne ipupá'ixoti íhae neko pítivóko, enepohikone ákoti itukâ ne ahá'inoa Itukó'oviti. Kó'inokeneye, vo'oku hé'oneahiko Râbe óvokuke neko pi'âti hóyeno komomóponoti pítivokona.

32 Ná'ikopo ngíxoaye ngoyúhoyeako koeku po'ínuhiko xâne kuteâti? Mani ákoti omotóva ngaxéna ongoyúhoavo koêku neko evo Jidíaum, Mbaráki, Sánsaum, Njéfite, Ndávi, Samûe yoko porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke.

33 Vo'oku kúveovohiko Itukó'oviti, ápe itoti anáne, natina xâne íhae po'i poké'e, koane uhá koeti húndaruna. Kene po'ínuhiko, vo'oku kúveovo Itukó'oviti, koati hána'iti pónea kixoku itúkeovo. Kene po'ínuhiko, noíxoá kousokeovo neko kixínoake Itukó'oviti, enepone koati yuhôti, yuhó'inoa itúkeamo. Kene po'ínuhiko, vo'oku kúveovo Itukó'oviti, ako kíxoaku líyaum. Koati exexó kixeâti pâho ne Itukó'oviti.

34 Kene po'ínuhiko, kutí kíxoá ákoti xunáko otúko ne koati kótuti, kótuti yúku. Kene po'ínuhiko, íteova ne mani koépekeokono ya hána'iti pirítai. Kene po'ínuhiko, upánini ako xunáko ítea itúkopovone koati xúnati. Kene po'ínuhiko, koati koxuná'ixovoti xapa isukókoti itínoakemaka íkoho'ixea ne húndaruhiko íhae po'i poké'e.

35 Ápemaka senóhiko koexépukopinokonoti iyéno ivokóvotine.

Kene po'ínuhiko kuvóvoti Itukó'oviti, koati yupihóvoti kixókonoku íkoitoponeokono kotíveti. Mani motovâti íteova ne tiveko kixókonoku eneponi aukápapu ikéne, kurikópoti hókea Itukó'oviti, itea ako kaha'á íxa vo'oku unatí'inoane itóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, yane íteova ne íkoitoponeokono kotíveti yara kúveu mêum koeku kónokea évokopea ovópoku xoko Itukó'oviti vo'ókuke.

36 Kene po'ínuhiko, enómaka kixókonoku komóhiyeokono koane yehépoke'exeokono. Ápemaka po'ínuhiko kurikókonoti ika'ákovokutike ika'ákokonoti ya korénde.

37 Kene po'ínuhiko, koépekokono hepokókonoti ya mopôî. Koane po'ínuhiko, honó'ekokono ya ehehéketi koépekeokono. Ápemaka koépeuti ya hána'iti pirítâu. Ina apémaka kohó'itihiko, kó'ipóvoti mótoki su'ûso yoko mótoki váxikita. Koati xâne ákotine apeínoati, íkoitoponokononoma kotíveti, koane váherexinokono ítuke.

38 Ápe pihohí koetíne ya mêum ákoti apêti, itúkoti óvoku xapa mopôî, áko'o xapa úhoroxeaku mopôî, áko'o itukovo ya uhoróku poké'eke. Ainóvotihiko xâne yupihóvoti itípanevo, ákoti omotókea óvoheixea xapákuke po'ínuhiko xâne kûrivokoevo yara kúveu mêum, enepone vaheréxoti kixoku itúkeovo.

39 Uhá koetíhiko nekôyo, ainovo koati ihayú'iuti vo'oku kúveovo Itukó'oviti, itea kóyeane ákoyea naíxahiko ukékuke kousokeovo neko koati yuhôti yuhu Itukó'oviti mekúke.

40 Vo'oku ápe isóneunovi Itukó'oviti koati únatiya. Énomone ne kaha'iné kixópeokoko ûti vitóponeamo unako koépoku ûti xokóyoke.

## 12

### *Exókovi Jesus kixoku tará'uxea ûti tiú'iti koekúti*

<sup>1</sup> Koeku enó'iyea inúxotihiko kuvóvoti Itukó'oviti ya utíke, enepone kutí koeti yakuku-yakukú kixo'óviti, exókoviti kónokea kutípea uti Itukó'oviti, yusikóneikopo kuríkopea ûti ne uhá koeti itopó'oviti, koáne ne pahunévoti ú'uso koyêti xoko ûti, koeku kóxuna'ixeovo ûti ikéneke Itukó'oviti, ákotimaka kamuyá'ika uti visóneu kuteâti kixoku itúkeovo ne ehakóvoti póhutine tumúne yuíxovo, kahá'ati símea xoko koati áha itóponea.

<sup>2</sup> Vákoeneye, koeku ákoyea kuríkea vûke ne Jesus, enepone mihe'ókinoviti oxéne kúveova ûti, enepone kousókopinoveatimakamo ne kuvínovake ûti. Koati énomone koxuná'ixovo vékea ne êno kotíveti kixókonoku kuruhúke yanekôyoke, vo'oku éxea enó'iyeamo elókeko okóvo ikénepoke, ákoinokemaka itúkoake neko êno hána'iti kóteyokeokono ya kuruhúke. Yoko kó'oyene, vatá kóyepone éxopeke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, óvoku koati hána'iti ihayú'iuti.

### *Vo'oku sayá'ikeovi Vúnae iyúseyea vitúkeovo koati xe'éxapone*

<sup>3</sup> Itíkinapihi iséneu koêku ne Jesus, koáne ne kixoku ítea ne êno hána'iti kotíveti kíxoaku váherehiko xâne puvâti, maka hákone kemuyá'iko iséneu, epó'oxo hákonemaka keyukópovo ikíni.

4 Vo'oku ya koeku kékuna'ixivoxo yokópi ne váhere kixovókuti, kóyeane ávoyea yupíhapu kixékonoku kuteâti kixókonoku Jesus ovokóvo itína kuruhúke.

5 Inótovanemea yokóvo ne yuhó'inopinoe Itukó'oviti, ixíko'okopikenoe enepo iháxopinoe xe'éxa. Énomone ne koêti:

“Nje'exá, ivévaka enepo saya'íkapi Yúnae Itukó'oviti.

Hako kemuyá'iko iséneu enepo exákapi pehúnevo, kaha'aínopiti ponópeovo kixeku itíkivo.

6 Vo'oku sayá'ikoa Itukó'oviti ne xâne ákoti omotóva okóvo, epó'oxo ísimo tiú'iti koekúti xoko póhutihiko koati kaná'uti xe'éxapone apê váhere ítuke, kaha'aínoati ponópea ítuke” kôe. *Provérbios 3.11-12*

7 Ixapíneye Itukó'oviti, hako imaikovó kê. Sikovó yákoé enepo exákapi nékone ké'iyi, kuteâti koeku kíxoaku há'a ne kalívonona pahukóvo. Vo'oku koeku kíxeopineye ne Itukó'oviti, koati exókopiti itíkivo koati kaná'uti xe'éxaxapa. Ápeikopomea kalivôno ákoti kíxoaku há'a enepo pahukóvo?

8 Enepo hákoti kixopíneye ne Itukó'oviti áva pehúkivoku, kuteâti kíxoaku ne uhá koeti po'ínuhiko xe'éxaxapa, hainá'ikopo iti koati xe'éxa. Iti kutí koeti apehí koêti ákoti exeâti há'a.

9 Po'i koêku, enepo saya'íkovi ne ha'a úti yâye yara poké'e enepo pahukóvo úti, téyoa úti. Ínapoxo ne Ha'a úti íhae vanúke, yupihóvoneoxo motókeyea téyea úti enepo saya'íkavi. Yanê'e, ínamo vitapána ne apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke.

10 Enepohikora ha'a úti yâye yara poké'e, ako á'eno xoénae ixómoyea ápe veínovike sayá'ikeovi

enepo apê pahúnevo ûti, exókoviti nókone kó'iyea ûti. Yoko enepone kixoku sayá'ikeovi, koati kuteâti ínixone unátiyea. Itea enepo apê tiú'iti koekúti évekoviku ne Itukó'oviti, koati exókoviti nókone kó'iyea ûti. Kixínovikeneye, koati kaha'aínoviti unátiyea koeku ûti motovâti vitúkeovo sasá'iti kuteâtimaka koeku itúkeovo sasá'iti ne Itukó'oviti.

<sup>11</sup> Enepone uhá koeti tiú'iti koekúti évekoviku, ako aúhepeinovi enepo vekôa ûti. Omínovi ikáxu'iyea vokóvo. Itea ikénepoke, koati únati pôreu xoko xâne taru'úxoati ne évekokonoku. Hane pôreu, úhepeko isóneu koane ponópeovo kixoku itúkeovo.

<sup>12</sup> Kéxuna'ixapuikopo, hákonoe kutí kê xâne ákoti xunáko, kuteâti xâne muyaké koeti vô'u yoko pûyu.

<sup>13</sup> Yapásikapa péni kixeku itíkivo, motovâti keúnakino po'ínuhiko xâne koati sasá'iti xêne vékoku, ákoti maturúpu'itiya, maka hákone itavókea kaná'uti xêne ne xâne kutí koeti otoyókoti xepákukenoe, itea áxunaponehiko ikéneke Vúnae.

### *Konókoti kóhiyanayea kixoku vitúkeovo*

<sup>14</sup> Yapási'ixa úhepeinokoko iséneu xapa uhá koeti xâne, motovâti ákoyea yakápakaka. Itíkapumaka sasá'iti. Vo'oku xâne ákoti akoéneye, ákomo yanapa xoko Itukó'oviti.

<sup>15</sup> Yokóhiyanavonoe, maka hákone ahikúxeovati ne seánakoa Itukó'oviti. Hako yunakôa iséneuke ne íme'ixivo mará'inamo kaésayu'ixapi, kaésayu'ixamakamo ákoti yumaxápu po'ínuhiko xâne, kuteâti koeku poéheve koati váhere úhiti opékuke poké'e ihonópoti koane yupihóvoti ukóponea.

<sup>16</sup> Hákomaka itikóvo xâne ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno.

Koane hákomaka itikóvo xâne ákoti teyâ ne sasá'iti kixovókuti ítuke Itukó'oviti, kuteâti koeku Ezâu. Vo'oku enepone mani sasá'iti íparaxeokonoke ukeâti ítúkeovo xuvé'eti xe'exa há'a, esa'í kíxoa nikokónoti.

<sup>17</sup> Yoko yéxoa koeku ikénepoke. Opósikopaikoni ikó'iparaxea, itea ákone ítúkinakana ne épemone. Koati ákotine oxéne ípokea neko ítuke. Yoko upánini enó'iyea írhihikeovo ho'ouke, kóyeane ákoyea íta neko âha.

*Pó'iti koêku ne kixovókuti ítukeinoake Itukó'oviti ne xâne mekúke koane kó'oyene*

<sup>18</sup> Enepora símekunenoe kó'oyene, ako akútea símoku xanena Itukó'oviti mekúke simohíko ya Sinâi, xokóyoke neko hána'iti mopô. Yoko enepone Sinâi, koati íhaene yâye yara kúveu mêum, koekúti motovâti sipókeekono, óvokumaka koati kótuti yúku, koane êno hahákuti, koane kuteâti koati ínati hahá'i kuríhoe yoko xúnati ihunóvoti.

<sup>19</sup> Koati inú'ixokumaka torombéta yoko emo'útihiko omínoti xanéhiko kamoâti hána'iti píkea, kuti'inoke épémotihiko ókea neko koyúhoti.

<sup>20</sup> Koáhati ákotihiko itâ neko kámonehiko, enepone ixikó'okoati, koêti: “Muhíkovamo itukapu hó'openo pihô xokóyoke ne hána'iti mopô, konókotimo hepókeekono ya mopô imókonemo ivakápu” koêti.

<sup>21</sup> Eneponeko noíxone xanéhiko, koati koímaiti. Muhíkova neko Muíse, píkoa koane kó'iyea: “Njonóno'okone, koati yupihóvati mbíkea” kôe.

<sup>22</sup> Itea koati pó'iti símekunoe kó'oyene. Énomone ne hána'iti mopô iháxoneti Síyaum, enepone pítivokona ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Énomonemaka neko pitivóko iháxoneti Njeruzálem

ovoti vanúkeke, óvoku ákoti yumaxápu ánjuhiko ákoti itoâti kayúmakexea.

<sup>23</sup> Enepone símekune kó'oyene, koati xoko ho'úxopovoku ne elóketihiko okóvo xe'éxaxapa Itukó'oviti, ko'ipâratihiko kounaepinoa Há'a, enepohikone apêtimaka îha yutoxóvotine vanúkeke. Enepone símekune kó'oyene, koatímaka xoko Itukó'oviti, enepone yúhoikopovokumo uhá koeti xâne, yoko xoko xanéhiko ponóvoti kixoku itúkeovo pihópotine vanúkeke, enepohikone ákotine pahúnevo nonékuke Itukó'oviti.

<sup>24</sup> Enepone símekunenoe kó'oyene, koatímaka xoko Jesus, enepone kousókinoveati ne inámati kixovókuti itukeinovike Itukó'oviti, kousókinoveati yaneko óvokeovoku itína, enepo kutí kixokóno itina koépeuti hó'openo kásahiu sasedóti mekúke. Yoko enepone óvokeovo itina Jesus, koati koyúhoti koekúti yupihóvoti unátieya yane itina Âbeu ovokóvo mekúke.

<sup>25</sup> Neíxapunoe, hako mokerexó keinôa ra koyúhoti kó'oyene. Vo'oku enepohikoneko xâne mekúke, ako íteapa ne ipíhoponeokonoke yaneko imókerexovahiko ne ovoxe Itukó'oviti íhae yâye yara kúveu mêum koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti. Ná'ikopomo kixoaye ákoyea vipíhapanakana enepomo vimákerexeapa ne emó'u kó'oyene, koeku itúkeovo íhae vanúke koyuhó'inovea?

<sup>26</sup> Enepone koyúhoti yanekôyoke, koyúyo poké'e enepo koyuhóne. Itea kó'oyene, hara koêti ne koati yuhôti, yuhó'inovi ákotimo aukárapu ikéne: “Poéhaikomo ngoyúyoa ne poké'e. Koane hainamo póhutine ne poké'e ngoyúyo, itea ngoyuyoâtimakamo ne vanúke” kêe.



<sup>27</sup> Enepone yûho “poéhaikomo ngoyúyóa” koêti, kixo'êkoti uké'exeekonomo ne koekúti motovâti koyúyoyeokono, enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti yara kúveu mêum, maka itúkapune koekúti ákoti omotóva koyúyoyeokono apé'iko ákotinemo hunókoku.

<sup>28</sup> Koeku ákoyeamo aúke'e ne natíxoku Itukó'oviti vonópoku, víkara'ixapuikopo, koane viháyu'ika Itukó'oviti kuteâti motókeyea iháyu'ikeokono, koane téya ûti, vexoâti itúkeovo ákoti omotóvo komóhiyeokono.

<sup>29</sup> Vo'oku enepone Itukó'oviti, kuvónone ûti, kutí koe koati kótuti, kótuti yúku uke'éxoti oró'oe.

## 13

### *Nókone kó'iyea ûti xapákuke po'ínu ûti*

<sup>1</sup> Enepone ákoyea omótovokoko yokóvo vo'oku itíkivonoe kopo'ínukokoti ikéneke Kristu, konókoti ákoyea hunókoku.

<sup>2</sup> Konókotimaka usó kényeyi kétaraki koêkuti xâne simópiti, vo'oku ápehiko katarákoti simoâti yanekôyo ákoti exâ itúkeovo ánju íhae vanúke, enepone ovoxe Itukó'oviti, ne simôa.

<sup>3</sup> Puyákapamaka yokóvo ne ovoti ika'ákovokutike, yeopâti kuteâti eóponehiko, kutí'iyea itínoemaka kaha'ínea ika'ákovokutike. Kúteanemaka ne va-heréxoti ítukeinokono, ikétivexamaka iséneuke ne kixókonoku, yeopâti kuteâti eópone, kutí'iyea koati itínoemaka kixokónoneye.

<sup>4</sup> Konokoâti heú kó'iyea xâne éxea itúkeovo koati sasá'iti koekúti, motokeâtimaka téyeokono ne kóyenoyeokoko xâne. Ako yusíka aúpu'ikeokoko ne komuxónekokoti, enepone hóyeno yoko yéno,

vo'oku ipihóponoatimo Itukó'oviti ne aupú'ikoti múxone kapíneta po'i xâne. Kúteanemaka kixókonoku ne ákoti múxone ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo.

<sup>5</sup> Hákonoe ixomo ipupákinoa iséneu kehá'ayi enó'iyea ne tîketina. Koêkuti kali apeínopiti, aúhepene iséneunoa, vo'oku hara kôe ne Itukó'oviti: “Ákomo kalíhuina ánjikuxeovopi. Ákomo kurí ngíxeopiku” kôe. *Deuterônômio 31.6*

<sup>6</sup> Yoko vo'oku véxea kaná'uyeoxo ne yûho, énomone kutí'ino motovâti kó'iyea ûti:

“Koati Itukó'oviti huvo'óxonu. Ákoikopomo mbíkone. Ákoikopo oxéne koésayu'ixeonu xâne” koeti ûti. *Sâramu 118.6*

### *Nókone kó'iyea ûti nonékuke Itukó'oviti*

<sup>7</sup> Puyákapanapanoe yokóvo ne inuxínopitinoe, enepohikone koyuhó'inopeati ne emo'u Itukó'oviti. Itíkina iséneu ítonehiko ítúkea koeku óvea yara kúveu mêm, epó'oxo héka ne kixoku kúveovohiko Itukó'oviti.

<sup>8</sup> Enepone Jesus Kristu, ako ípakapu. Kuteâti kixóvoku yanekôyoke, kúteakone kó'oyene koánemakamo káxehiko keno'ókoti.

<sup>9</sup> Hákonoe itevóko héki Kristu vo'ókuke ne ákoti tôpi kó'iyevovoku ihíkavoti ákoti itukápa ne koati kaná'uti hó'e ûti. Itea hara unatî, kóxuna'ixea uti visóneu ya seánakovike Itukó'oviti, kene haináya ihíkavoti koyúhoti koeku nikokónoti, enepone motovâti níkeokono, koáne ne ákoti omotóva níkeokono. Vo'oku enepone'e, koati ákoti itópoinoke xâne yuixóvati.

10 Kuteâti ápeyea áta mekúke, imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, motovâti itúyopea pahunévoti, ápemaka kuteâti ne áta hó'eke ûti kó'oyene. Énomone neko óvokeovo itina Jesus. Yoko enepohikone yuhó'ixoatiko ne áta ya témpulu, koeku itúkeovo énomone yuixovoiko, ako yusíka itúkeovo ovâti ne áta hó'eke ûti úkea unako koêku ikéneke Itukó'oviti.

11 Epó'oxo enepohikone itina koépeuti hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti motovâti itúyopea pahunévoti nóvo, óma koati payásoti ya uhá koeti sasedóti kúveuke ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko. Itea koxé'u neko hó'openo, oró'okokono meúkeke yane ípuxovoku xanéhiko.

12 Énomonemaka itúkinovo meúkeke yane pitivóko koítotonovo kotíveti ne Jesus ya kuruhúke, motovâti kasása'ikopea xanéhiko ya pahúnevo ya koeku óvokeovo itína.

13 Yusikóneikopo vahí'okoponeovo Jesus kutí'iyea vipuhíkeati ne pitivóko ípuxovoku viyéno, koane usó vákoyemaka koémoke'eyeokono ûti kuteâti Vúnae Jesus.

14 Vo'oku enepoyara kúveu mêum, ako pitivóko ákotimo hunóku voveya. Itea koati pitivóko vitópononeikomo káxehiko keno'ókoti kúxo ûti.

15 Yusikóneikopo itúkeovo vo'oku itukeinovi Jesus ákoyea vâka viháyu'ikea Itukó'oviti. Itúkapu énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepone viháyu'ikea. Énomone ne eho paho ûti, uti koyúhoti nonékuke po'ínuhiko xâne itúkea Kristu Únae.

16 Hako inotôva yokóvo ne itíki únati yoko hivó'oxikoko, vo'oku énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti koati iko'élokexeati okóvo.

17 Itika yuhó'inopi ne inuxínopitinoe ikéneke Vúnae. Hákonoe kepayásokinova, vo'oku koati kaha'aînopitinoe unako kêku ikéneke Vúnae. Yoko éxoahikomaka kónokea yumópeamo Itukó'oviti vo'oku kixoku ítúkea ítuke Itukó'oviti. Enepo yakutípoa ákoti kepayásakinapa, motovâtimo ítúkeahiko ítuke Itukó'oviti xepákuke ya elókekoke okóvo hainá'iyeamo ya ikáxu'iyeeke okóvo. Vo'oku itukâhiko ya ikáxuneke okóvo, ákomo ítópoinopikenoe.

18 Itíkinavi orásaum. Koati vexoâti sásasa kóyeyea visóneu ákoti vitukáheapu, ûndi yoko nza'ínehiko, kaha'âti ûti pónea kixoku vitúkeovo ya uhá koeti koekúti.

19 Koati ngaha'aînopitinoe hivó'oxinu ya orásaum, motovâti okó'ikoneyea aúngopovo xepákuke.

### *Epémoti Itukó'oviti ya orásaum*

20 Kó'oyene, émbeminopinoe Itukó'oviti, enepone úkeaku hána'iti úhepeko isoneûti, enepone koexépukopotimaka Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Yoko koati Payásoti Koyonó'oviti ikéneke Itukó'oviti ne Jesus, katarákoviti kuteâti kíxoaku koyónoti su'ûso ne óyonone. Énomone ítúko, koeku óvokeovo ítína kuruhúke, ésa'i ne inámati kixovókuti ákotinemo hunókoku, ítukeinovi Itukó'oviti.

21 Koati embémoti Itukó'oviti kouúsookinopinoe koêkuti konokóvoti motovâti ítíki uhá koeti kó'iyevokoku únati ítukéti ahá'inopi. Émbemoamaka kouúsokeamo ya xikóyokenoe ne ínixone unátiyea ya xoko Jesus Kristu, enepone motokeâti ákoyea hunókoku iháyu'ikeekono. Ákoeneyexo.

22 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati embemópitinoe ákoyea ímexapa yíhoiki ra yúndoenopi yara koyuhópeti, vo'oku haina koati úmoteḡoxo.

23 Éndo'okopinoe ipúhikopeane ika'ákovokutike ne Timóti, po'ínu ûti xoko Vúnae. Enepo aka'íkaneye seápa, njaneâtimo enepo mbíha noínjoponeopinoe.

24 Yíhaikinana ne inuxínopiti ikéneke Vúnae, koánemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti. Yúhoikopinoemaka ne íhae Ítalea, enepohikone po'ínu ûti xoko Jesus.

25 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixo, uhá ketínoe.

Hunókokune.

**Emo'u Itukó'oviti**  
**New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Terêna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Terêna [ter], Brazil

**Copyright Information**

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Terêna

**© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files  
dated 29 Jan 2022

9434667b-9ee2-59e4-93dc-3a75fa6b3851